פִּקּוּדָא שְׁבִיעָאָה לְמִגְזַר לִתְמַנְיָא יוֹמִין וּלְאַעֲבָרָא זוּהֲמָא דְעָרְלָתָא, בְּגִין דְּהַהִיא חַיָּה אִיהִי דַּרְגָּא תְּמִינָאָה לְכָל דַּרְגִּין, וְהַהִיא נֶפֶשׁ דְּפָרְחָא מִינָּה אִצְטְרִיכָא לְאִתְחַזָּאָה קַמָּה לִתְמַנְיָא יוֹמִין כְּמָה דְאִיהִי דַּרְגָּא תְּמִינָאָה. וּכְדֵין אִתְחַזֵּי וַדָּאי דְּאִיהִי נֶפֶשׁ חַיָּה. נֶפֶשׁ דְּהַהִיא חַיָּה קַדִּישָׁא וְלָא מִסִּטְרָא אַחֲרָא. וְדָא אִיהוּ יִשְׁרָצוּ הַמַּיִם. בְּסִפְרָא דַחֲנוֹךְ יִתְרַשְׁמוּן מַיָּא דְזַרְעָא קַדִּישָׁא רְשִׁימוּ דְנֶפֶשׁ חַיָּה. וְדָא רְשִׁימוּ דְּאָת יו"ד דְּאִתְרְשִׁים בְּבִשְׂרָא קַדִּישָׁא מִכָּל שְׁאַר רְשׁוּמִין דְּעָלְמָא.

וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל הָאָרֶץ. דָּא אֵלִיָּהוּ דְטָאס כָּל

מִצְוָה שְׁבִיעִית - לְמוּל לִשְׁמֹנֶה יָמִים וּלְהַעֲבִיר אֶת זֻהֲמַת הָעָרְלָה, מִשּׁוּם שֶׁהַחַיָּה הַהִיא הִיא הַדַּרְגָּה הַשְּׁמִינִית לְכָל הַדַּרְגּוֹת, וְהַנֶּפֶשׁ הַהִיא שֶׁפּוֹרַחַת מִמֶּנָּה צְרִיכָה לְהֵרָאוֹת לְפָנָיהָ לִשְׁמֹנֶה יָמִים כְּמוֹ שֶׁהִיא דַּרְגָּה שְׁמִינִית, וְאָז יַדַּאי נִרְאֶה שֶׁהִיא נֶפֶשׁ חַיָּה. הַנֶּפֶשׁ שֶׁל הַחַיָּה הַהִיא הַקְּדוֹשָׁה, וְלֹא מִן הַצַּד הָאַחֵר. וְזֶהוּ יִשְׁרְצוּ הַמַּיִם. בְּסִפְרוֹ חֲנוֹךְ יִרְשְׁמוּ הַמַּיִם שֶׁל זֶרַע קֹדֶשׁ רִשֻׁם שֶׁל נֶפֶשׁ חַיָּה. וְזֶה הָרִשֻׁם שֶׁל הָאוֹת יו"ד שֶׁנִּרְשָׁם בַּבְּשָׂר הַקָּדֹשׁ מִכָּל שְׁאָר הָרִשּׁוּמִים שֶׁל הָעוֹלָם.

וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל הָאָרֶץ - זֶה אֵלִיָּהוּ שֶׁטָּס אֶת כָּל הָעוֹלָם בְּאַרְבַּע טִיסוֹת לִהְיוֹת שָׁם בְּאוֹתָהּ הַמִּילָה

עָלְמָא בְּאַרְבַּע טָאסִין לְמֶהֱוֵי תַּמָּן בְּהַהוּא גְּזִירוּ דְקַיְּימָא קַדִּישָׁא. וְאִצְטְרִיךְ לְתַקָּנָא לֵיהּ כּוּרְסַיָּיא וּלְאַדְכְּרָא בְּפוּמֵיהּ דָּא כֻּרְסְיָיא דְאֵלִיָּה"וּ. וְאִי לָאו לָא שָׁארֵי תַּמָּן. וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַתַּנִּינִים הַגְּדוֹלִים. תְּרֵין אִלֵּין עָרְלָה וּפְרִיעָה. גְּזִירוּ דְעָרְלָה וּפְרִיעָה לְבָתָר. וְאִנּוּן דְּכַר וְנוּקְבָא. וְאֶת כָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרוֹמֶשֶׂת, דָּא רְשִׁימוּ דְּא"ת קַיְּימָא קַדִּישָׁא דְּאִיהִי נֶפֶשׁ חַיָּה קַדִּישָׁא כִּדְקָאֲמָרָן. אֲשֶׁר שָׁרְצוּ הַמַּיִם מַיִין עִלָּאִין דְּאִתְמָשְׁכוּ לְגַבָּהּ דְּאָת רְשִׁימוּ דָּא.

וּבְגִין דָּא אִתְרְשִׁימוּ יִשְׂרָאֵל בִּרְשִׁימוּ קַדִּישָׁא וְדַכְיוּ לְתַתָּא, כְּגַוְונָא דְאִנּוּן רְשִׁימִין קַדִּישִׁין, לְאִשְׁתְּמוֹדְעָא בֵּין סִטְרָא קַדִּישָׁא לְסִטְרָא אַחֲרָא דְמִסְאַבוּ. אוֹף יִשְׂרָאֵל רְשִׁימִין לְאִשְׁתְּמוֹדְעָא בֵּין קִדּוּשָׁא, לְעַמִּין עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת דְּאַתְיָין מִסִּטְרָא אַחֲרָא דְמִסְאַבָא כְּמָה דְאִתְּמַר. וּכְמָה דְרָשִׁים לוֹן הָכִי רָשִׁים בְּעִירֵי וְעוֹפֵי דִלְהוֹן לִבְעִירֵי וְעוֹפֵי דְעַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת. זַכָּאָה חוּלַקְהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל:

שֶׁל בְּרִית הַקֹּדֶשׁ. וְצָרִיךְ לְסַדֵּר לוֹ כִּסֵּא, וּלְהַזְכִּיר בְּפִיו: זֶה הַכִּסֵּא שֶׁל אֵלִיָּה"וּ. וְאִם לֹא - אֵינוֹ שׁוֹרֶה שָׁם. וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַתַּנִּינִם הַגְּדֹלִים - שְׁנֵי אֵלֶּה עָרְלָה וּפְרִיעָה. הַמִּילָה שֶׁל הֶעָרְלָה, וְאַחַר כָּךְ הַפְּרִיעָה. וְהֵם זָכָר וּנְקֵבָה. וְאֵת כָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרֹמֶשֶׂת - זֶה הָרֹשֶׁם שֶׁל אוֹת בְּרִית הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהִיא הַנֶּפֶשׁ חַיָּה הַקְּדוֹשָׁה כְּפִי שֶׁאָמַרְנוּ. אֲשֶׁר שָׁרְצוּ הַמַּיִם - הַמַּיִם הָעֶלְיוֹנִים שֶׁנִּמְשְׁכוּ אֵלֶיהָ שֶׁל אוֹת הָרֹשֶׁם הַזֶּה.

וּבִגְלַל זֶה נִרְשְׁמוּ יִשְׂרָאֵל בְּרֹשֶׁם קָדוֹשׁ וְטָהוֹר לְמַטָּה. כְּדַרְגֵּמַת אוֹתָם רְשׁוּמִים קְדוֹשִׁים, לְהַכִּיר בֵּין צַד הַקְּדֻשָּׁה לַצַּד הָאַחֵר שֶׁל הַטֻּמְאָה, אַף יִשְׂרָאֵל רְשׁוּמִים לְהַכִּיר בֵּין צַד הַקְּדֻשָּׁה לְעַמִּים עַכּוּ"ם, שֶׁבָּאִים מִצַּד הָאַחֵר שֶׁל טֻמְאָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. וּכְמוֹ שֶׁרוֹשֵׁם אוֹתָם, כָּךְ רוֹשֵׁם הַבְּהֵמוֹת וְהָעוֹפוֹת שֶׁלָּהֶם לְבְהֵמוֹת וְעוֹפוֹת שֶׁל הָעַמִּים עַכּוּ"ם. אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

וַיְהִי אַבְרָם בֶּן תִּשְׁעִים שָׁנָה וְגו׳. רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח (ישעיה ס) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ וְגו׳. זַכָּאִין אִנּוּן יִשְׂרָאֵל מִכָּל שְׁאַר עַמִּין, דְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָרֵא לוֹן צַדִּיקִים. דְּתַנְיָא מֵאָה וְעֶשְׂרִים (ד"א ל"ג וְחָמֵשׁ) וּתְמַנְיָא אַלְפֵי מָארֵי דְגַדְפִּין דְּאָזְלִין וְטָאסִין כָּל עָלְמָא וְשָׁמְעִין קָלָא וְאַחֲדִין לֵיהּ לְהַהוּא קָלָא.

כְּמָה דְתָנִינָן לֵית לָךְ מִלָּה בְּעָלְמָא דְּלֵית לָהּ קָלָא, וְאָזְלָא וְטָאסָא בָּרְקִיעָא, וְאַחֲדִין לָהּ מָארֵי דְגַדְפִּין וְסָלְקִין הַהוּא קָלָא (ד"א לְמָארֵיהוֹן) דְּאָמְרִין (נ"א דְּמַרִין) וְדַיְינִין לָהּ הֵן לְטַב הֵן לְבִישׁ דִּכְתִיב, (קהלת י) כִּי עוֹף הַשָּׁמַיִם יוֹלִיךְ אֶת הַקּוֹל וְגו׳.

אֵימָתַי דָּיְינִין לְהַהוּא קָלָא. רַבִּי חִיָּיא אָמַר בְּשַׁעְתָּא דְּבַר נָשׁ שָׁכִיב וְנָאִים, וְנִשְׁמְתֵיהּ נָפְקַת מִגֵּיהּ, וְהִיא אַסְהֵידַת בֵּיהּ בְּבַר נָשׁ, וּכְדֵין דָּיְינִין לְהַהוּא קָלָא הָדָא הוּא

וַיְהִי אַבְרָם בֶּן תִּשְׁעִים שָׁנָה וְגו׳. רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח, (ישעיה ס) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ וְגו׳. אַשְׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל מִכָּל שְׁאָר הָעַמִּים, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קָרָא לָהֶם צַדִּיקִים. שֶׁלְּמַדְנוּ, מֵאָה וְעֶשְׂרִים [וְחָמֵשׁ] וּשְׁמוֹנָה אֲלָפִים בַּעֲלֵי כְנָפַיִם שֶׁהוֹלְכִים וְטָסִים אֶת כָּל הָעוֹלָם, וְשׁוֹמְעִים קוֹל וְאוֹחֲזִים אֶת אוֹתוֹ הַקּוֹל.

כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ שֶׁאֵין לְךָ דָּבָר בָּעוֹלָם שֶׁאֵין לוֹ קוֹל וְהוֹלֵךְ וְטָס בָּרָקִיעַ. וְאוֹחֲזִים בּוֹ בַּעֲלֵי כְנָפַיִם, וּמַעֲלִים אֶת אוֹתוֹ הַקּוֹל [לְרַבּוֹתָם] שֶׁאוֹמְרִים [בַּעֲלֵי הַדִּין] וְדָנִים אוֹתוֹ הֵן לְטוֹב הֵן לְרָע, שֶׁכָּתוּב (קהלת י) כִּי עוֹף הַשָּׁמַיִם יוֹלִיךְ אֶת הַקּוֹל וְגו׳.

מָתַי דָּנִים אֶת אוֹתוֹ הַקּוֹל? רַבִּי חִיָּיא אָמַר, בְּשָׁעָה שֶׁבֶּן אָדָם שׁוֹכֵב וְיָשֵׁן וְנִשְׁמָתוֹ יָצְאָה מִמֶּנּוּ, וְהִיא מְעִידָה בְּבֶן הָאָדָם, וְאָז

דְּכְתִיב, (מיכה ז) מִשֹּׁכְבֶת חֵיקֶךָ שְׁמֹר פִּתְחֵי פִיךָ. מָאי טַעְמָא, מִשּׁוּם דְּהִיא אַסְהֵידַת בְּבַר נָשׁ. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר כָּל מַה דְּבַר נָשׁ עָבִיד בְּכָל יוֹמָא נִשְׁמָתֵיהּ אַסְהֵידַת בֵּיהּ בְּבַר נָשׁ בְּלֵילְיָא. תָּאנָא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בִּתְחִלַּת שַׁעֲתָא

קַמַּיְיתָא בְּלֵילְיָא כַּד נָשַׁף יְמָמָא וְעָאל שִׁמְשָׁא מָארֵי דְּמַפְתְּחָן דְּמִמַּנָּן עַל שִׁמְשָׁא עָאל בִּתְרֵיסַר תַּרְעִין דִּפְתִיחִין בִּימָמָא, בָּתַר דְּעָל בְּכֻלְּהוּ, כָּל אִנּוּן תַּרְעִין סְתִימִין (נ"א פְּתִיחִין), כָּרוֹזָא קָאִים וְשָׁרֵי לְאַכְרָזָא, קָאִים מָאן דְּקָאִים וְאָחִיד לְאִנּוּן מַפְתְּחָן, בָּתַר דְּסִיֵּים כָּרוֹזָא, כָּל אִנּוּן נְטוּרֵי עָלְמָא מִתְכַּנְּשִׁין וְסָלְקִין, לֵית מָאן דְּפָתַח (פומא) פּוּטְרָא כְּלָא מִשְׁתַּכְּכִין. כְּדֵין דִּינִין דִּלְתַתָּא מִתְעָרִין וְאָזְלִין וְשָׁאטִין בְּעָלְמָא, וְסִיהֲרָא שָׁארֵי לְאַנָּהָרָא.

וּמָארֵי דִּיבָבָא תָּקְעִין וּמְיַלְּלִין. תָּקְעִין תִּנְיָינוּת כְּדֵין מִתְעָרֵי שִׁירָתָא וּמְזַמְּרִין קַמֵּי מָארֵיהוֹן, כַּמָּה מָארֵי תְּרִיסִין קָיְימוּ בְקִיּוּמַיְיהוּ וְאִתְעָרִין דִּינִין בְּעָלְמָא, כְּדֵין בְּנֵי נָשָׁא נָיְימִין וְנִשְׁמָתָא נָפְקַת וְאַסְהֵידַת סַהֲדוּתָא וְאִתְחַיְּיבַת בְּדִינָא, וְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבִיד חֶסֶד בְּבַר נָשׁ וְנִשְׁמְתָא תָּבַת לְאַתְרָהּ.

בְּפַלְגוּת לֵילְיָא כַּד צִפְּרִין מִתְעָרִין, סִטְרָא דְצָפוֹן אִתְעַר בְּרוּחָא, קָם בְּקִיּוּמֵיהּ שַׁרְבִּיטָא דְּכִסְטַר דָּרוֹם וּבְטַשׁ בְּהַהוּא רוּחָא וְשָׁכִיךְ וְאִתְבַּסָּם, כְּדֵין אִתְעַר קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּנִימוּסוֹי לְאִשְׁתַּעְשָׁעָא עִם צַדִּיקַיָּא בְּגִנְתָּא דְעֵדֶן.

בְּהַהוּא שַׁעֲתָא זַכָּאָה חוּלָקֵיהּ דְּבַר נָשׁ דְּקָאִים לְאִשְׁתַּעֲשָׁעָא בְּאוֹרַיְיתָא, דְּהָא קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְכָל צַדִּיקַיָּא דְּבְגִנְתָּא דְעֵדֶן כֻּלְּהוּ צָיְיתִין לְקָלֵיהּ הָדָא הוּא דִּכְתִיב, (שיר

דָּנִים אֶת אוֹתוֹ הַקּוֹל. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (מיכה ז) מִשֹּׁכְבֶת חֵיקֶךָ שְׁמֹר פִּתְחֵי פִיךָ. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהִיא מְעִידָה בָּאָדָם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, כָּל מַה שֶּׁאָדָם עוֹשֶׂה בְּכָל יוֹם, נִשְׁמָתוֹ מְעִידָה בּוֹ בָּאָדָם בַּלַּיְלָה.

לַמַּדְנוּ, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בִּתְחִלַּת הַשָּׁעָה הָרִאשׁוֹנָה בַּלַּיְלָה, כְּשֶׁנּוֹשֵׁף [שֶׁיֵּצֵא] הַיּוֹם וְנִכְנָס הַשֶּׁמֶשׁ, בַּעַל הַמַּפְתְּחוֹת שֶׁמְּמֻנֶּה עַל הַשֶּׁמֶשׁ נִכְנָס בְּתְרֵיסַר שְׁעָרִים שֶׁפְּתוּחִים בַּיּוֹם. אַחַר שֶׁנִּכְנָס בְּכֻלָּם, כָּל אוֹתָם הַשְּׁעָרִים הַסְּתוּמִים [הַפְּתוּחִים], הַכָּרוֹז עוֹמֵד וּמַתְחִיל לְהַכְרִיז. עוֹמֵד מִי שֶׁעוֹמֵד וְאוֹחֵז אֶת אוֹתָם הַמַּפְתְּחוֹת. אַחַר שֶׁסִּיֵּם הַכָּרוֹז, כָּל אוֹתָם שׁוֹמְרֵי הָעוֹלָם מִתְכַּנְּסִים וְעוֹלִים, וְאֵין מִי שֶׁפּוֹתֵחַ [פֶּה] פִּתְחוֹן פֶּה וְהַכֹּל שׁוֹקְטִים. אָז מִתְעוֹרְרִים הַדִּינִים שֶׁלְּמַטָּה, וְהוֹלְכִים וּמְשׁוֹטְטִים בָּעוֹלָם, וְהַלְּבָנָה מַתְחִילָה לְהָאִיר.

וּבַעֲלֵי הַיְּבָבָה תּוֹקְעִים וּמְיַלְּלִים. תּוֹקְעִים שְׁנִית. אָז מִתְעוֹרֶרֶת שִׁירָה וּמְזַמְּרִים לִפְנֵי רִבּוֹנָם. כַּמָּה בַּעֲלֵי מָגִנִּים עוֹמְדִים בִּמְקוֹמָם וּמְעוֹרְרִים דִּינִים בָּעוֹלָם. אָז בְּנֵי הָאָדָם יְשֵׁנִים, וְהַנְּשָׁמָה יוֹצֵאת וּמְעִידָה עֵדוּת וּמִתְחַיֶּבֶת בַּדִּין. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה חֶסֶד עִם אָדָם, וְהַנְּשָׁמָה שָׁבָה לִמְקוֹמָהּ.

בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה, כְּשֶׁהַצִּפֳּרִים מִתְעוֹרְרוֹת, צַד הַצָּפוֹן מִתְעוֹרֵר בְּרוּחַ, עוֹמֵד בִּמְקוֹמוֹ הַשַּׁרְבִּיט שֶׁבְּצַד הַדָּרוֹם, וּמַכֶּה בְּאוֹתָהּ הָרוּחַ וְשׁוֹקֵט וּמִתְבַּסֵּם. אָז מִתְעוֹרֵר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּמִנְהָגָיו לְהִשְׁתַּעֲשַׁע עִם הַצַּדִּיקִים בְּגַן עֵדֶן.

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה. אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁעוֹמֵד לְהִשְׁתַּעֲשַׁע בַּתּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְכָל הַצַּדִּיקִים שֶׁבְּגַן עֵדֶן, כֻּלָּם

(השירים ח) **הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ הַשְׁמִיעֵנִי. וְלֹא עוֹד אֶלָּא דְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מָשִׁיךְ עֲלֵיהּ חַד חוּטָא דְּחֶסֶ״ד לְמֶהֱוֵי** (ד"א ל"ג תדיר) **נְטִיר בְּעָלְמָא, דְּהָא עִלָּאִין וְתַתָּאִין נָטְרִין לֵיהּ הָדָא הוּא דִּכְתִיב,** (תהלים מב) **יוֹמָם יְצַוֶּה יְיָ חַסְדּוֹ וּבַלַּיְלָה שִׁירָה עִמִּי.**

אָמַר רִבִּי חִזְקִיָּה כָּל מָאן דְּאִשְׁתַּדֵּל בְּהַאי שַׁעֲתָא בְּאוֹרַיְיתָא וַדָּאי אִית לֵיהּ חוּלָקָא תָּדִיר בְּעָלְמָא דְּאָתֵי. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי מָאי טַעְמָא תָּדִיר. אָמַר לֵיהּ הָכִי אוֹלִיפְנָא דְּכָל פַּלְגוּת לֵילְיָא כַּד קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְעַר בְּגִנְתָא דְעֵדֶן כָּל אִנּוּן נְטִיעָן דְּגִינְתָא אִשְׁתַּקְיָין יַתִּיר מֵהַהוּא נַחֲלָא דְּאִקְרֵי (דף צב ע"ב) **נַחַל קְדוּמִים נַחַל עֲדָנִים דְּלָא פָסְקוּ מֵימוֹי לְעָלְמִין, כַּבְיָכוֹל הַהוּא דְקָאִים וְאִשְׁתְּדֵל בְּאוֹרַיְיתָא כְּאִילוּ הַהוּא נַחֲלָא אִתְרַק עַל רֵישֵׁיהּ וְאַשְׁקֵי לֵיהּ בְּגוֹ אִנּוּן נְטִיעָן דְּבְגִנְתָא דְעֵדֶן.** (אמר רבי יוסי) **וְלֹא עוֹד אֶלָּא הוֹאִיל וְכֵלְהוּ צַדִּיקַיָּיא דִּבְגוֹ גִנְתָא דְעֵדֶן צַיְיתִין לֵיהּ, חוּלָקָא שַׁוְיָין לֵיהּ בְּהַהוּא שַׁקְיוּ דְנַחֲלָא. אִשְׁתְּכַח דְּאִית לֵיהּ חוּלָקָא תָּדִיר בְּעָלְמָא דְּאָתֵי.**

רִבִּי אַבָּא הֲוָה אָתֵי מִטְּבֶרְיָה לְבֵי טְרוֹנְיָא דְּחָמוּי, וְרִבִּי יַעֲקֹב בְּרֵיהּ הֲוָה עִמֵּיהּ, אִעָרְעוּ בְּכִפַּר טַרְשָׁא. כַּד בָּעוּ לְמִשְׁכַּב, אָמַר רִבִּי אַבָּא לְמָרֵיהּ דְּבֵיתָא אִית הָכָא תַּרְנְגוֹלָא. אָמַר לֵיהּ מָאָרָא דְּבֵיתָא, אַמַּאי. אָמַר לֵיהּ בְּגִין דְּקָאִימְנָא בְּפַלְגוּת לֵילְיָא מַמָּשׁ.

אָמַר לֵיהּ לָא אִצְטְרִיךְ, דְּהָא סִימָנָא לִי בְּבֵיתָא דְּהָדֵין טִקְלָא דְקַמֵּי עַרְסָאי מָלֵינָא לֵיהּ מַיָּא וְנָטִיף טִיף טִיף, בְּפַלְגוּת לֵילְיָא מַמָּשׁ אִתְרָקוּ כֻּלְּהוּ מַיָּא וְאִתְגַּלְגַּל הַאי קִיטְפָּא וְנָהִים וְאִשְׁתְּמַע קָלָא מִקַּשִׁיבִים לְקוֹלוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שיר ח) הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ הַשְׁמִיעֵנִי. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹשֵׁךְ עָלָיו חוּט אֶחָד שֶׁל חֶסֶ״ד שֶׁיִּהְיֶה [תָּמִיד] שָׁמוּר בָּעוֹלָם, שֶׁהֲרֵי עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים שׁוֹמְרִים אוֹתוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים מב) יוֹמָם יְצַוֶּה ה׳ חַסְדּוֹ וּבַלַּיְלָה שִׁירָה עִמִּי.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, כָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּשָּׁעָה הַזּוֹ בַּתּוֹרָה, וַדַּאי יֵשׁ לוֹ חֵלֶק תָּמִיד בָּעוֹלָם הַבָּא. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, מָה הַטַּעַם תָּמִיד? אָמַר לוֹ, כָּךְ לִמַּדְנוּ, שֶׁכָּל חֲצוֹת לַיְלָה, כְּשֶׁמִּתְעוֹרֵר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּגַן עֵדֶן, כָּל הַנְּטִיעוֹת שֶׁל הַגַּן מְשַׁקִּים יוֹתֵר מֵאוֹתוֹ הַנַּחַל שֶׁנִּקְרָא נַחַל קְדוּמִים, נַחַל עֲדָנִים, שֶׁאֵין פּוֹסְקִים מֵימָיו לְעוֹלָמִים. כִּבְיָכוֹל אוֹתוֹ שֶׁעוֹמֵד וּמִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, כְּאִלּוּ אוֹתוֹ הַנַּחַל מוֹרִיק עַל רֹאשׁוֹ וּמַשְׁקֶה אוֹתוֹ בְּתוֹךְ אוֹתָם הַנְּטִיעוֹת שֶׁבְּגַן עֵדֶן. [אמר רבי יוסי] וְלֹא עוֹד, אֶלָּא הוֹאִיל וְכָל הַצַּדִּיקִים שֶׁבְּתוֹךְ גַּן הָעֵדֶן מַקְשִׁיבִים לוֹ, שָׂמִים לוֹ חֵלֶק בְּאוֹתָהּ הַשְּׁקָאַת הַנַּחַל. נִמְצָא שֵׁיֵּשׁ לוֹ חֵלֶק תָּמִיד בָּעוֹלָם הַבָּא.

רַבִּי אַבָּא הָיָה בָּא מִטִּבֶרְיָה לְבֵית טְרוֹנְיָא שֶׁלָּחְמוֹ, וְרַבִּי יַעֲקֹב בְּרֵיהּ הָיָה עִמּוֹ. נִפְגְּשׁוּ בִּכְפַר טְרָשָׁא. כְּשֶׁרָצוּ לִשְׁכַּב, אָמַר רַבִּי אַבָּא לְבַעַל הַבַּיִת: יֵשׁ כָּאן תַּרְנְגוֹל? אָמַר לוֹ בַּעַל הַבַּיִת: לָמָּה? אָמַר לוֹ: מִשּׁוּם שֶׁאֲנִי קָם בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה מַמָּשׁ.

אָמַר לוֹ: לֹא צָרִיךְ, שֶׁהֲרֵי סִימָן יֵשׁ לִי בַּבַּיִת - שֶׁהַמִּשְׁקֶל הַזֶּה שֶׁלִּפְנֵי מִטָּתִי, אֲנִי מְמַלֵּא אוֹתוֹ בְּמַיִם, וּמִטַּפְטֵף טִפָּה טִפָּה. וּבַחֲצוֹת הַלַּיְלָה מַמָּשׁ מִתְרוֹקְנִים כָּל הַמַּיִם, וּמִתְגַּלְגֵּל הַגַּלְגַּל [הַדִּבּוּק]

בְּכָל בֵּיתָא, וּכְדֵין הוּא פַּלְגוּת לֵילְיָא מַמָּשׁ. וְחַד סָבָא הֲוָה לִי דְּהַוָּה קָם בְּכָל פַּלְגוּת לֵילְיָא וְאִשְׁתְּדֵל בְּאוֹרַיְיתָא וּבְגִינֵי כָּךְ עֲבַד הַאי. אָמַר רִבִּי אַבָּא בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּשַׁדְּרַנִי הָכָא. בְּפַלְגוּת לֵילְיָא נָהִים הַהוּא גַּלְגַּלָּא דְקִיטְפָּא, קָמוּ רִבִּי אַבָּא וְרִבִּי יַעֲקֹב, שְׁמָעוּ לְהַהוּא גַּבְרָא דְּהַוָּה יָתִיב בְּשִׁפּוּלֵי בֵּיתָא וּתְרֵין בְּנוֹי עִמֵּיהּ וְהַוָּה אָמַר כְּתִיב, (תהלים קיט) **חֲצוֹת לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ, מַאי קָא חָמָא דָּוִד דְּאִיהוּ אָמַר חֲצוֹת לַיְלָה וְלָא בַּחֲצוֹת לַיְלָה. אֶלָּא חֲצוֹת לַיְלָה וַדַּאי, לְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָמַר הָכִי. וְכִי קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הָכִי אִקְרֵי. אִין, דְּהָא חֲצוֹת לַיְלָה מַמָּשׁ קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִשְׁתְּכַח וְסִיעָתָא דִילֵיהּ וּכְדֵין הִיא שַׁעֲתָא דְּעָיֵיל בְּגִנְתָא דְעֵדֶן לְאִשְׁתַּעְשָׁעָא עִם צַדִּיקַיָּיא.**

אָמַר רִבִּי אַבָּא לְרִבִּי יַעֲקֹב וַדַּאי נִשְׁתַּתֵּף בִּשְׁכִינְתָא וְנִתְחַבַּר כְּחָדָא, קָרִיבוּ וְיָתִיבוּ עִמֵּיהּ, אָמְרוּ לֵיהּ אִימָא מִלָּה דְּפוּמָךְ דְּשַׁפִּיר קָאֲמַרְתְּ. מְנָא לָךְ הַאי. אָמַר לוֹן מִלָּה דָא אוֹלִיפְנָא מִסָּבָאי. וְתוּ הָוָה אָמַר דִּתְלַת (נ"א דתחלת) **שַׁעֲתֵי קָמַיְיתָא דְּלֵילְיָא כָּל דִּינִין דִּלְתַתָּא מִתְעָרִין וְאָזְלִין וְשָׁאטִין בְּעָלְמָא.**

בְּפַלְגוּת לֵילְיָא מַמָּשׁ קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְעַר בְּגִנְתָא דְעֵדֶן וְדִינִין דִּלְתַתָּא לָא מִשְׁתַּכְּחָן. וְכָל נִימוּסִין דִּלְעֵילָא בְּלֵילְיָא לָא אִשְׁתְּכָחוּ אֶלָּא בְּפַלְגוּת לֵילְיָא מַמָּשׁ. מְנָלָן מֵאַבְרָהָם דִּכְתִיב (שמות יב) **וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה, וּבְאַתְרִין סַגִּיאִין בְּאוֹרַיְיתָא הָכִי אִשְׁתְּכַח. וְדָוִד הֲוָה יָדַע.**

(ומה) **וּמְנָא הֲוָה יָדַע. אֶלָּא הָכִי אָמַר סָבָא.** הַזֶּה וְנוֹהֵם, וְנִשְׁמָע קוֹלוֹ בְּכָל הַבַּיִת. וְאָז הוּא חֲצוֹת הַלַּיְלָה מַמָּשׁ.

וְזֶקֶן אֶחָד הָיָה לִי שֶׁהָיָה קָם בְּכָל חֲצוֹת לַיְלָה וּמִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, וּמִשּׁוּם כָּךְ עָשָׂה אֶת זֶה. אָמַר רַבִּי אַבָּא: בָּרוּךְ הָרַחֲמָן שֶׁשָּׁלְחַנִי לְכָאן. בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה נָהֵם אוֹתוֹ הַגַּלְגַּל [הַדִּבּוּק]. קָמוּ רַבִּי אַבָּא וְרַבִּי יַעֲקֹב, וְשָׁמְעוּ אֶת אוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בְּיַרְכְּתֵי הַבַּיִת וּשְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ, וְהָיָה אוֹמֵר, כָּתוּב (תהלים קיט) חֲצוֹת לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ. מָה רָאָה דָּוִד שֶׁהוּא אָמַר חֲצוֹת לַיְלָה וְלֹא בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה? אֶלָּא חֲצוֹת לַיְלָה - וַדַּאי לְקַדּוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אָמַר כָּךְ. וְכִי כָּךְ נִקְרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא? כֵּן, שֶׁהֲרֵי חֲצוֹת לַיְלָה מַמָּשׁ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִמְצָא וְסִיעָתוֹ, וְאָז הִיא הַשָּׁעָה שֶׁנִּכְנָס לְגַן הָעֵדֶן לְהִשְׁתַּעֲשֵׁעַ עִם הַצַּדִּיקִים.

אָמַר רַבִּי אַבָּא לְרַבִּי יַעֲקֹב, וַדַּאי נִשְׁתַּתֵּף עִם הַשְּׁכִינָה וְנִתְחַבֵּר יַחַד. קָרְבוּ וְיָשְׁבוּ עִמּוֹ. אָמְרוּ לוֹ, אֱמֹר דְּבַר פִּיךָ, שֶׁיָּפֶה אָמַרְתָּ, מִנַּיִן לְךָ זֶה? אָמַר לָהֶם, דָּבָר זֶה לִמַּדְתִּי מִסָּבִי. וְעוֹד הָיָה אוֹמֵר, שֶׁשָּׁלֹשׁ [שֶׁתְּחִלַּת] הַשָּׁעוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁל הַלַּיְלָה, כָּל הַדִּינִים שֶׁלְּמַטָּה מִתְעוֹרְרִים וְהוֹלְכִים וּמְשׁוֹטְטִים בָּעוֹלָם.

וּבַחֲצוֹת הַלַּיְלָה מַמָּשׁ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְעוֹרֵר בְּגַן עֵדֶן, וְהַדִּינִים שֶׁלְּמַטָּה אֵין נִמְצָאִים. וְכָל הַמִּנְהָגִים שֶׁלְּמַעְלָה בַּלַּיְלָה, אֵין נִמְצָאִים אֶלָּא בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה מַמָּשׁ. מִנַּיִן לָנוּ? מֵאַבְרָהָם, שֶׁכָּתוּב (בראשית יד) וַיַּחֲלֹק עֲלֵיהֶם לַיְלָה. בְּמִצְרַיִם - (שמות יב) וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה. וּבְמִקּוֹמוֹת רַבִּים בַּתּוֹרָה כָּךְ נִמְצָא. וְדָוִד הָיָה יוֹדֵעַ. [ומה] וּמִנַּיִן הָיָה יוֹדֵעַ? אֶלָּא כָּךְ

דְּמַלְכוּתָא דִּילֵיהּ בְּהַאי (לילא) תַּלְיָא. וְעַל דָּא קָאִים בְּהַהִיא שַׁעֲתָא וְאָמַר שִׁירְתָא, וּלְהָכִי קָרֵייֵה לְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חֲצוֹת לַיְלָה מַמָּשׁ, אָקוּם לְהוֹדוֹת לְךָ וְגו׳ דְּהָא כָּל דִּינִין תַּלְיָין מֵהָכָא, וְדִינִין דְּמַלְכוּתָא מֵהָכָא מִשְׁתַּכְּחִין, וְהַהִיא שַׁעֲתָא אִתְקְטִיר בָּהּ דָּוִד וְקָם וְאָמַר שִׁירְתָא. אָתָא רַבִּי אַבָּא וּנְשָׁקֵיהּ, אָמַר לֵיהּ וַדַּאי הָכִי הוּא בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּשַׁדְּרַנִי הָכָא.

תָּא חֲזֵי, לֵילָה דִּינָא בְּכָל אֲתַר וְהָא אוֹקִימְנָא מִילֵּי, וְהָכִי הוּא וַדַּאי, וְהָא אִתְעַר קַמֵּי דְּרִבִּי שִׁמְעוֹן. אָמַר הַהוּא יְנוּקָא בְּרֵיהּ דְּהַהוּא גַּבְרָא אִי הָכִי אַמַּאי כְּתִיב חֲצוֹת לַיְלָה. אָמַר לֵיהּ הָא אִתְּמַר בְּפַלְגוּת לֵילְיָא מַלְכוּתָא דִּשְׁמַיָּא אִתְעֲרַת.

אָמַר אֲנָא שְׁמַעְנָא מִלָּה. אָמַר לֵיהּ רִבִּי אַבָּא, אִימָא בְּרִי טַב דְּהָא מִלָּה דְּפוּמָךְ קָלָא דְּבוּצִינָא לֶהֱוֵי. אָמַר אֲנָא שְׁמַעְנָא דְּהָא לֵילָה דִּינָא דְּמַלְכוּתָא אִיהוּ וּבְכָל אֲתַר דִּינָא הוּא, וְהַאי דְּקָאֲמַר חֲצוֹת, בְּגִין דְּיַנְקָא בְּתְרֵי גַּוְונֵי (חצות) בְּדִינָא וְחֶסֶד, וַדַּאי פַּלְגוּתָא קַדְמִיתָא דִּינָא הוּא, דְּהָא פַּלְגוּתָא אַחֲרָא נְהִירוּ אַנְפָּהָא בְּסִטְרָא דְּחֶסֶד. וְעַל דָּא חֲצוֹת לַיְלָה כְּתִיב וַדַּאי.

קָם רִבִּי אַבָּא וְשַׁוֵּי יְדוֹי בְּרִישֵׁיהּ וּבָרְכֵיהּ, אָמַר וַדַּאי חַשִּׁיבָנָא דְּחָכְמְתָא לָא אִשְׁתְּכַח בַּר בְּאִנּוּן זַכָּאֵי דְּזָכוּ בָה. הַשְׁתָּא חָמֵינָא דְּאַפִּילוּ יְנוּקֵי בְּדָרָא דְּרִבִּי שִׁמְעוֹן זָכוּ לְחָכְמְתָא עִלָּאָה. זַכָּאָה אַנְתְּ רִבִּי שִׁמְעוֹן. וַוי לְדָרָא דְּאַנְתְּ תִּסְתַּלַּק מִנֵּיהּ. יָתְבוּ עַד (דף צג ע"א) צַפְרָא וְאִשְׁתַּדְּלוּ בְּאוֹרַיְיתָא.

פָּתַח רִבִּי אַבָּא וְאָמַר (ישעיה ס) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים וְגו׳. מִלָּה דָּא הָא אוּקְמוּהָ חַבְרַיָּיא מָאי טַעְמָא כְּתִיב וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים, אָמַר הַזָּקֵן, שֶׁמַּלְכוּתוֹ תְּלוּיָה בָּזֶה [הַלַּיְלָה], וְעַל זֶה עוֹמֵד בַּשָּׁעָה הַזּוֹ וְאוֹמֵר שִׁירָה, וְלָכֵן קָרָא לַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא חֲצוֹת לַיְלָה [ממש] אָקוּם לְהוֹדוֹת לְךָ וְגו׳, שֶׁהֲרֵי כָּל הַדִּינִים תְּלוּיִים מִכָּאן, וְדִינֵי הַמַּלְכוּת נִמְצָאִים מִכָּאן. וּבְאוֹתָהּ הַשָּׁעָה נִקְשַׁר דָּוִד בָּהּ, וְקָם וְאָמַר שִׁירָה. בָּא רַבִּי אַבָּא וּנְשָׁקוֹ. אָמַר לוֹ, וַדַּאי כָּךְ הוּא. בָּרוּךְ הָרַחֲמָן שֶׁשְּׁלָחַנִי לְכָאן.

בֹּא רְאֵה, הַלַּיְלָה הוּא דִּין בְּכָל מָקוֹם, וַהֲרֵי הִקַּמְנוּ אֶת הַדְּבָרִים, וְכָךְ הוּא וַדַּאי, וַהֲרֵי הִעֲרַתִּי לִפְנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן. אָמַר אוֹתוֹ הַיֶּלֶד בְּנוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הָאִישׁ, אִם כָּךְ, לָמָּה כָּתוּב חֲצוֹת לַיְלָה? אָמַר לוֹ, הֲרֵי נֶאֱמַר שֶׁבַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה מִתְעוֹרֶרֶת מַלְכוּת הַשָּׁמַיִם.

אָמַר, אֲנִי שָׁמַעְתִּי דָּבָר. אָמַר לוֹ רִבִּי אַבָּא, אֱמֹר בְּנִי טוֹב, שֶׁהֲרֵי דְּבַר פִּיךָ יִהְיֶה קוֹל הַמָּאוֹר. אָמַר, אֲנִי שָׁמַעְתִּי, שֶׁהֲרֵי הַלַּיְלָה הוּא דִּין הַמַּלְכוּת, וּבְכָל מָקוֹם הוּא דִּין. וְזֶה שֶׁאָמַר חֲצוֹת, מִשּׁוּם שֶׁיּוֹנֶקֶת בִּשְׁנֵי גְוָנִים [חצות] - בְּדִין וְחֶסֶד. וּוַדַּאי שֶׁהַמַּחֲצִית הָרִאשׁוֹנָה הִיא דִּין, שֶׁהֲרֵי בַּמַּחֲצִית הָאַחֶרֶת הִיא מְאִירָה פָּנֶיהָ בְּצַד הַחֶסֶד, וְעַל כֵּן חֲצוֹת לַיְלָה כָּתוּב וַדַּאי.

קָם רִבִּי אַבָּא וְשָׂם יָדוֹ בְּרֹאשׁוֹ וּבֵרַךְ אוֹתוֹ. אָמַר, וַדַּאי חָשַׁבְתִּי שֶׁאֵין נִמְצֵאת חָכְמָה, רַק בְּאוֹתָם הַצַּדִּיקִים שֶׁזָּכוּ בָהּ. כְּעַת רָאִיתִי שֶׁאֲפִילוּ יְלָדִים בַּדּוֹר שֶׁל רַבִּי שִׁמְעוֹן זָכוּ לְחָכְמָה עֶלְיוֹנָה. אַשְׁרֶיךָ רַבִּי שִׁמְעוֹן! אוֹי לַדּוֹר שֶׁאַתָּה תִּסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ! יָשְׁבוּ עַד הַבֹּקֶר וְהִתְעַסְּקוּ בַּתּוֹרָה.

פָּתַח רִבִּי אַבָּא וְאָמַר, וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים וְגו׳. הַדָּבָר הַזֶּה הֲרֵי בְּאֲרוּחוֹ הַחֲבֵרִים, מָה הַטַּעַם כָּתוּב (ישעיה ס) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים,

וְכִי כֻּלְּהוּ יִשְׂרָאֵל צַדִּיקֵי נִינְהוּ. וְהָא כַּמָּה חַיָּיבִין אִית בְּהוּ בְּיִשְׂרָאֵל כַּמָּה חַטָּאִין וְכַמָּה רַשִּׁיעִין דְּעָבְרִין עַל פִּקּוּדֵי אוֹרַיְיתָא.

אֶלָּא הָכִי תָּנָא בְּרֵיהּ דְּמַתְנִיתִין. זַכָּאִין אִנּוּן יִשְׂרָאֵל דְּעָבְדִין קָרְבָּנָא דְּרַעֲוָא לְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּמַקְרִיבִין בְּנֵיהוּ לְתִמְנְיָא יוֹמִין לְקָרְבָּנָא, וְכַד אִתְגְּזְרוּ עָאלוּ בְּהַאי חוּלָקָא טָבָא דְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דִּכְתִיב, (משלי י) וְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם. כֵּיוָן דְּעָאלוּ בְּהַאי חוּלָקָא דְּצַדִּיק אִקְרוּן צַדִּיקִים, וַדַּאי כֻּלָּם צַדִּיקִים.

וְעַל כֵּן לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ. כְּדִכְתִיב, (תהלים קיח) פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צֶדֶק אָבֹא בָם. אִנּוּן דְּאִתְגְּזְרוּ וְאִקְרוּן צַדִּיקִים. נֶצֶר מַטָּעַי. נֶצֶר מֵאִנּוּן נְטִיעִין דְּנָטַע קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּגִנְתָּא דְּעֵדֶן הַאי אֶרֶץ חַד מִנַּיְיהוּ, וְעַל כֵּן אִית לְהוּ לְיִשְׂרָאֵל חוּלָקָא טָבָא בְּעָלְמָא דְּאָתֵי וּכְתִיב, (תהלים לז) צַדִּיקִים יִירְשׁוּ אָרֶץ. (ישעיה ס) לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ. מַהוּ לְעוֹלָם. כְּמָה דְּאוֹקִימְנָא בְּמַתְנִיתָא דִּילָן, וְהָא אִתְּמַר הַאי מִלָּה בֵּין חַבְרַיָּיא. (וְתָאנָא מַאי קָא חָמָא קְרָא דְּלָא אִקְרֵי אַבְרָהָם עַד הַשְׁתָּא). (נ"א תָּא חֲזֵי, קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לָא קָרָא לְאַבְרָהָם אַבְרָהָם עַד הַשְׁתָּא מַאי טַעְמָא. אֶלָּא הָכִי אוֹקִימְנָא דְּעַד הַשְׁתָּא לָא אִתְגְּזַר, וְכַד אִתְגְּזַר אִתְחַבַּר בֵּיהּ תַּאי ח"א וּשְׁרֵיָא בֵּיהּ).

אֶלָּא הָכִי אוֹקִימְנָא דְּעַד הַשְׁתָּא לָא אִתְגְּזַר, וְכַד אִתְגְּזַר אִתְחַבַּר בְּהַאי ה' וּשְׁכִינְתָּא שַׁרְיָא בֵּיהּ וּכְדֵין אִקְרֵי אַבְרָהָם. וְהֵינוּ דִּכְתִיב, (בראשית ב) אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבָּרְאָם. וְתָאנָא בְּהִבָּרְאָם. מַאי קָאֲמְרֵי אֶלָּא דָּא חֶסֶד וְדָא שְׁכִינְתָּא וְכֻלָּא נָחִית כְּחָדָא, וְלָא קַשְׁיָא מִלָּה וְהַאי וְהַאי חֲדֵי.

אָמַר רִבִּי יַעֲקֹב לְרִבִּי אַבָּא הַאי ה' דְּהִבָּרְאָם וְכִי כָּל יִשְׂרָאֵל הֵם צַדִּיקִים? וַהֲרֵי כַּמָּה רְשָׁעִים יֵשׁ בְּיִשְׂרָאֵל, כַּמָּה חוֹטְאִים וְכַמָּה רְשָׁעִים שֶׁעוֹבְרִים עַל מִצְוֹת הַתּוֹרָה.

אֶלָּא כָּךְ שָׁנָה בְּסוֹד הַמִּשְׁנָיוֹת: אַשְׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל שֶׁעוֹשִׂים קָרְבָּן שֶׁל רָצוֹן לַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁמַּקְרִיבִים אֶת בְּנֵיהֶם לִשְׁמוֹנֶה יָמִים לְקָרְבָּן, וּכְשֶׁנִּמּוֹלִים, נִכְנָסִים לַחֵלֶק הַטּוֹב שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁכָּתוּב (משלי י) וְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם. וְכֵיוָן שֶׁנִּכְנְסוּ בַּחֵלֶק הַזֶּה שֶׁל הַצַּדִּיק, הֵם נִקְרָאִים צַדִּיקִים. וַדַּאי כֻּלָּם צַדִּיקִים.

וְעַל כֵּן לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ, כַּכָּתוּב (תהלים קיח) פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צֶדֶק אָבֹא בָם, וְכָתוּב זֶה הַשַּׁעַר לַה' צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ, אוֹתָם שֶׁנִּמּוֹלוּ וְנִקְרָאִים צַדִּיקִים. נֶצֶר מַטָּעַי - נֵצֶר מֵאוֹתָם הַנְּטִיעוֹת שֶׁנָּטַע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּגַן עֵדֶן. הָאָרֶץ הַזּוֹ הִיא אַחַת מֵהֶן, וְעַל כֵּן יֵשׁ לְיִשְׂרָאֵל חֵלֶק טוֹב לְעוֹלָם הַבָּא, וְכָתוּב (שם לז) צַדִּיקִים יִירְשׁוּ אָרֶץ. (ישעיה ס) לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ, מָה זֶה לְעוֹלָם? כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ בְּמִשְׁנָתֵנוּ, וַהֲרֵי הַדָּבָר הַזֶּה נִתְבָּאֵר בֵּין הַחֲבֵרִים. [וְלִמְדֵנוּ, מָה רָאָה הַכָּתוּב שֶׁלֹּא נִקְרָא אַבְרָהָם עַד עַתָּה?] [נ"א בֹּא רְאֵה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא קָרָא לְאַבְרָהָם אַבְרָהָם עַד עַתָּה, מָה הַטַּעַם? אֶלָּא כָּךְ בְּאַרְנוּ, שֶׁעַד עַתָּה לֹא נִמּוֹל, וּכְשֶׁנִּמּוֹל, הִתְחַבְּרָה בּוֹ הה"א הַזּוֹ וְשָׁרְתָה בּוֹ]. אֶלָּא כָּךְ בְּאַרְנוּ, שֶׁעַד עַכְשָׁו לֹא נִמּוֹל, וּכְשֶׁנִּמּוֹל, הִתְחַבֵּר לַה"א הַזּוֹ וְהַשְּׁכִינָה שָׁרְתָה בּוֹ, וְאָז נִקְרָא אַבְרָהָם.

וְהֵינוּ מַה שֶּׁכָּתוּב (בראשית ב) אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבָּרְאָם. וְשָׁנָה בְּה' בְּרָאָם, וְשָׁנָה בְּאַבְרָהָם. מָה אוֹמְרִים? אֶלָּא זֶה חֶסֶד וְזוֹ הַשְּׁכִינָה, וְהַכֹּל יוֹרֵד יַחַד, וְהַדָּבָר לֹא קָשֶׁה, וְזֶה וְזֶה הָיָה.

אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב לְרַבִּי אַבָּא, הה' ג' שנים-ש"א: טז טבת

זְעִירָא, וְה' (דברים ל"ב ו) **דְּהַלַּיְיָ רַבְרְבָא, מַה בֵּין הַאי לְהַאי, אָמַר לֵיהּ דָּא** (שכינתא) **שְׁמִיטָה, וְדָא יוֹבְלָא** (ואית דמתני דכלא חד, דכד מנהרא מצדיק כדין קיימא באשלמותא וה' רברבא, דהא מתנהרא כדקא יאות, ולומנין דלא קיימא באשלמותא וינקא מסברא אחרא כדין ה"א זעירא) **וּבְגִין כָּךְ זִמְנִין דְּסִיחֲרָא קָיְימָא בְּאַשְׁלְמוּתָא וְזִמְנִין בִּפְגִימוּתָא, וּבְאַנְפָּהָא אִשְׁתְּכַח וְאִשְׁתְּמוֹדַע וְכֻלָּא שַׁפִּיר. וְהַאי אִיהוּ בְּרִירָא דְמִלָּה.**

אָמַר רִבִּי אַבָּא זַכָּאִין אִנּוּן יִשְׂרָאֵל דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתָּרְעֵי בְּהוֹן מִכָּל שְׁאַר עַמִּין, וְיָהִיב לוֹן אֶת קְיָימָא דָא, דְּכָל מָאן דְּאִית בֵּיהּ הַאי אֶת, לָא נָחִית לַגֵּיהִנֹּם אִי אִיהוּ נָטִיר לֵיהּ כְּדְקָא יָאוּת דְּלָא עָיֵיל לֵיהּ בִּרְשׁוּתָא אַחְרָא וְלָא מְשַׁקֵּר בִּשְׁמֵיהּ דְּמַלְכָּא, דְּכָל מָאן דִּמְשַׁקֵּר בְּהַאי, כְּמַאן דִּמְשַׁקֵּר בִּשְׁמֵיהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דִכְתִיב, (הושע ה) **בַּיְיָ בָּגָדוּ כִּי בָנִים זָרִים יָלָדוּ.**

תּוּ אָמַר רִבִּי אַבָּא בְּזִמְנָא דְּבַר נָשׁ אַסִּיק בְּרִיהּ לְאָעֲלֵיהּ לְהַאי בְּרִית, קְרֵי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְכַמַּלְיָא דִּילֵיהּ וְאָמַר חָמוּ מָאי בְּרִיָּה עֲבָדִית בְּעָלְמָא. בֵּיהּ שַׁעֲתָא אִזְדַּמַּן (ל"ה) **אֲלִיָּהוּ וְטָאס עָלְמָא בְּאַרְבַּע טָאסִין וְאִזְדַּמַּן תַּמָּן. וְעַל דָּא תָּנִינָן דְּבָעֵי בַּר נָשׁ לְתַקָּנָא כַּרְסְיָיא אַחְרָא לִיקָּרָא דִילֵיהּ, וְיֵימָא דָּא כַּרְסְיָיא דְּאֵלִיָּהוּ, וְאִי לָאו לָא שָׁרֵי תַּמָּן. וְהוּא סָלִיק וְאַסְהִיד קַמֵּי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.**

תָּא חֲזֵי, בְּקַדְמִיתָא כְּתִיב, (מלכים א יט) **מַה לְּךָ פֹּה אֵלִיָּהוּ וגו'. וּכְתִיב קַנֵּא קִנֵּאתִי לַיְיָ אֱלֹהֵי צְבָאוֹת כִּי עָזְבוּ בְרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו'. אָמַר לֵיהּ חַיֶּיךָ בְּכָל אֲתַר דְּהַאי רְשִׁימָא קַדִּישָׁא יְרִשְׁמוּן לֵיהּ בָּנַי בִּבְשַׁרְהוֹן אַנְתְּ תִּזְדַּמַּן תַּמָּן, וּפוּמָא דְּאַסְהִיד דְּיִשְׂרָאֵל עָזְבוּ, הוּא יַסְהִיד דְּיִשְׂרָאֵל מְקַיְּימִין הַאי קְיָימָא.**

הַזּוּ שֶׁל הִבְּרְאָם הִיא קָטַנְּה, וְה' שֶׁל הַלָּה' (דברים לב) - גְּדוֹלָה. מַה בֵּין זֶה לָזֶה? אָמַר לוֹ, זוֹ שְׁמִטָּה, וְזָה יוֹבֵל, [וי"ש ששונים שהכל אחד. שכאשר מאירה מהצדיק, או עומדת בשלמות וה"א גרולה, שהרי מוארת כראוי. ופעמים שלא עומדת בשלמות וינקא מצד האחר, או ה"א קטנה]. **וּמִשּׁוּם כָּךְ לִפְעָמִים שֶׁהַלְּבָנָה עוֹמֶדֶת בִּשְׁלֵמוּתָהּ, וְלִפְעָמִים בְּחֶסְרוֹנָהּ, וּבְפָנֶיהָ נִמְצָא וְנוֹדָע, וְהַכֹּל יָפֶה,**

וְזֶה הוּא בְּרוּר הַדָּבָר.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, אַשְׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִתְרַצָּה בָהֶם מִכָּל שְׁאָר הַעַמִּים וְנָתַן לָהֶם אוֹת הַבְּרִית הַזּוּ, שֶׁכָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אוֹת הַבְּרִית הַזּוּ, אֵין יוֹרֵד לַגֵּיהִנֹּם אִם הוּא שׁוֹמֵר אוֹתוֹ כָּרָאוּי, שֶׁאֵין מַכְנִיס אוֹתוֹ לִרְשׁוּת אַחֶרֶת וְלֹא מְשַׁקֵּר בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ. שֶׁכָּל מִי שֶׁמְּשַׁקֵּר בָּזֶה, כְּמִי שֶׁמְּשַׁקֵּר בִּשְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁכָּתוּב (הושע ה) בַּה' בָּגָדוּ כִּי בָנִים זָרִים יָלָדוּ.

עוֹד אָמַר רַבִּי אַבָּא, בִּזְמַן שֶׁהָאָדָם מַעֲלֶה אֶת בְּנוֹ לְהַכְנִיסוֹ לַבְּרִית הַזּוּ, קוֹרֵא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַכַּמַּלְיָא שֶׁלּוֹ וְאוֹמֵר, רְאוּ אֵיזוֹ בְּרִיָּה עָשִׂיתִי בָּעוֹלָם! בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה מִזְדַּמֵּן (ל"ה) אֵלִיָּהוּ, וְטָס אֶת הָעוֹלָם בְּאַרְבַּע טִיסוֹת וּמִזְדַּמֵּן לָשָׁם, וְעַל זֶה שֶׁנִּינוּ שֶׁצָּרִיךְ אָדָם לְתַקֵּן כִּסֵּא אַחֵר לְכָבוֹדוֹ, וְיֹאמַר: זֶה הַכִּסֵּא שֶׁל אֵלִיָּהוּ. וְאִם לֹא, אֵינוֹ שׁוֹרֶה שָׁם. וְהוּא עוֹלֶה וּמֵעִיד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

בֹּא רְאֵה, בְּרֵאשׁוֹנָה כָּתוּב (מלכים–א יט) מַה לְּךָ פֹּה אֵלִיָּהוּ וגו', וְכָתוּב קַנֵּא קִנֵּאתִי לַה' אֱלֹהֵי צְבָאוֹת כִּי עָזְבוּ בְרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו'. אָמַר לוֹ, חַיֶּיךָ, שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁהִרְשֵׁם הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה יִרְשְׁמוּ אוֹתוֹ בְּנֵי בִּבְשָׂרָם, אַתָּה תִּזְדַּמֵּן לָשָׁם. וְהַפֶּה שֶׁהֵעִיד

וְהָא תָּנִינָן עַל מָה אִתְעַנַּשׁ אֵלִיָּהוּ קַמֵּי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַל דְּאָמַר דִּלְטוֹרָא עַל בְּנוֹי.

אַדְהָכִי הָוָה אָתֵי נְהוֹרָא דְיוֹמָא וְהָווּ אָמְרֵי מִלֵּי דְאוֹרַיְיתָא. קָמוּ לְמֵיזַל. אָמַר לֵיהּ הַהוּא גַּבְרָא בַּמָּה דְעַסְקִיתוּ בְּהַאי לֵילְיָא אַשְׁלִימוּ. אֲמָרֵי מָאי הוּא. אָמַר לֶהוּ דְתֶחֱמוּן לִמְחָר אַנְפּוֹי דְמָרֵיהּ דְקַיְימָא, דְּהָא דְּבִיתְאִי בָּעֵאת בָּעוּתָא דָא מִנַּיְיכוּ. וּגְזַר קַיְימָא דִּבְרֵי דְּאִתְיְילִיד לִי, לְמָחָר לֵיהֲוֵי הִלּוּלָא דִילֵיהּ. אָמַר רִבִּי אַבָּא הַאי בְּעוּתָא דְמִצְוָה אִיהוּ וּלְמֶחֱמֵי אַפֵּי שְׁכִינְתָּא נֵיתִיב.

אוֹרִיכוּ כָּל הַהוּא יוֹמָא, (דף צג ע"ב) **בְּהַהוּא לֵילְיָא כָּנַשׁ הַהוּא גַּבְרָא כָּל אִנּוּן רְחִימוֹי, וְכָל הַהוּא לֵילְיָא אִשְׁתַּדָּלוּ בְּאוֹרַיְיתָא וְלָא הָוָה מָאן דְּנָאִים, אָמַר לֶהוּ הַהוּא גַּבְרָא כְּמָטוּ מִנַּיְיכוּ כָּל חַד וְחַד לֵימָא מִלָּה חַדְתָּא דְּאוֹרַיְיתָא:**

פָּתַח חַד (רבי אבא) **וְאָמַר** (שופטים ה) **בִּפְרוֹעַ פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל בְּהִתְנַדֵּב עָם בָּרְכוּ יְיָ. מָאי קָא חָמוּ דְּבוֹרָה וּבָרָק דְּפָתְחוּ בְּהַאי קְרָא. אֶלָּא הָכִי תָּנִינָן לֵית עָלְמָא מִתְקַיְּימָא אֶלָּא עַל הַאי בְּרִית דְּכְתִיב, אִם לֹא** (ירמיה לג) **בְּרִיתִי יוֹמָם וָלַיְלָה וגו' דְּהָא שְׁמַיָּא וְאַרְעָא עַל דָּא קָיְימִין. בְּגִין כָּךְ כָּל זִמְנָא דְּיִשְׂרָאֵל מְקַיְּימִין הַאי בְּרִית, נְמוּסֵי שְׁמַיָּא וְאַרְעָא קָיְימִין בְּקִיּוּמַיְיהוּ, וְכָל זִמְנָא דְּחַס וְשָׁלוֹם יִשְׂרָאֵל מְבַטְּלִין הַאי בְּרִית, שְׁמַיָּא וְאַרְעָא לָא מִתְקַיְּימִין, וּבִרְכָאן לָא מִשְׁתַּכְּחִין בְּעָלְמָא.**

תָּא חֲזֵי, לָא שַׁלִּיטוּ שְׁאַר עַמִּין עַל יִשְׂרָאֵל אֶלָּא כַּד בְּטִילוּ מִנַּיְיהוּ קְיָימָא דָא. וּמַה בְּטִילוּ מִנַּיְיהוּ. דְּלָא אִתְפָּרְעָן וְלָא אִתְגַּלְיָין. וְעַל דָּא כְּתִיב וַיַּעַזְבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת יְיָ וגו' (שמואל–א יב) **וַיַּעַזְבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת ה' וגו' וַיִּמְכֹּר אֹתָם בְּיַד סִיסְרָא. וַיַּעַזְבוּ אֶת ה'** שֶׁיִּשְׂרָאֵל עָזְבוּ, הוּא יָעִיד שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְקַיְּימִים אֶת הַבְּרִית הַזּוּ. וַהֲרֵי שֶׁנִּינוּ, עַל מָה נֶעֱנַשׁ אֵלִיָּהוּ לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא? עַל שֶׁאָמַר לָשׁוֹן הָרַע עַל בָּנָיו.

בֵּינַתַיִם בָּא אוֹר הַיּוֹם, וְהָיוּ אוֹמְרִים דִּבְרֵי תוֹרָה. קָמוּ לָלֶכֶת, אָמַר לוֹ אוֹתוֹ הָאִישׁ, בַּמָּה שֶׁעַסַקְתֶּם בַּלַּיְלָה הַזֶּה הֲשַׁלֵּימוּ. אָמְרוּ, מַה הוּא? אָמַר לוֹ, שֶׁתִּרְאוּ לִמְחָר אֶת פָּנָיו שֶׁל בַּעַל הַבְּרִית, שֶׁהֲרֵי אִשְׁתִּי בִּקְּשָׁה אֶת הַבַּקָּשָׁה הַזּוֹ מִכֶּם, וּמִילַּת הַבְּרִית שֶׁל בְּנִי שֶׁנּוֹלַד לִי - לְמָחָר תִּהְיֶה הַהִלּוּלָא שֶׁלּוֹ. אָמַר רַבִּי אַבָּא, זוֹ הִיא בַּקָּשָׁה שֶׁל מִצְוָה, וְנִשַּׁב לִרְאוֹת אֶת פְּנֵי הַשְּׁכִינָה.

חִכּוּ כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם. בְּאוֹתוֹ הַלַּיְלָה כִּנֵּס אוֹתוֹ הָאִישׁ אֶת כָּל אוֹהֲבָיו, וְכָל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה הִתְעַסְּקוּ בַּתּוֹרָה, וְלֹא הָיָה מִי שֶׁיָּשֵׁן. אָמַר לָהֶם אוֹתוֹ הָאִישׁ, בְּבַקָּשָׁה מִכֶּם, כָּל אֶחָד וְאֶחָד יֹאמַר דָּבָר חָדָשׁ בַּתּוֹרָה.

פָּתַח אֶחָד [רבי אבא] **וְאָמַר,** (שופטים ה) בִּפְרֹעַ פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל בְּהִתְנַדֵּב עָם בָּרְכוּ ה'. מָה רָאוּ דְּבוֹרָה וּבָרָק שֶׁפָּתְחוּ בַּפָּסוּק הַזֶּה? אֶלָּא כָּךְ שָׁנִינוּ, אֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם אֶלָּא עַל הַבְּרִית הַזּוֹ, שֶׁכָּתוּב (ירמיה לג) אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וָלַיְלָה וגו'. שֶׁהֲרֵי שָׁמַיִם וָאָרֶץ עַל זֶה קַיָּמִים. מִשּׁוּם כָּךְ, כָּל זְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְקַיְּמִים אֶת הַבְּרִית הַזּוֹ, חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ עוֹמְדִים בְּקִיּוּמָם. וְכָל זְמַן שֶׁחַס וְשָׁלוֹם מְבַטְּלִים אֶת הַבְּרִית הַזּוֹ, אֵין שָׁמַיִם וָאָרֶץ מִתְקַיְּמִים, וְאֵין נִמְצָאוֹת בְּרָכוֹת בָּעוֹלָם.

בֹּא רְאֵה, לֹא שָׁלְטוּ שְׁאָר הָעַמִּים עַל יִשְׂרָאֵל אֶלָּא כְּשֶׁבִּטְּלוּ מֵהֶם אֶת הַבְּרִית הַזּוֹ. וּמַה בִּטְּלוּ מֵהֶם? שֶׁלֹּא נִפְרְעוּ וְלֹא נִתְגַּלּוּ.

וְעַל זֶה כָּתוּב

וַיִּמְכֹּר אוֹתָם בְּיַד סִיסְרָא, וַיַּעַזְבוּ אֶת יְיָ מַמָּשׁ. עַד דְּאַתַּת דְּבוֹרָה וְאִתְנַדְּבַת לְכָל יִשְׂרָאֵל בְּמִלָּה דָא, כְּדֵין אִתְכְּנָעוּ שַׁנְאֵיהוֹן תְּחוֹתַיְיהוּ. וְהַיְינוּ דְּתָנִינָן דְּאָמַר קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא

לִיהוֹשֻׁעַ וְכִי יִשְׂרָאֵל אֲטִימִין אִנּוּן וְלָא אִתְפְּרָעוּ וְלָא אִתְגַּלְיָיא וְלָא קָיְימִין קָיְימָא דִילִי, וְאַתְּ בָּעֵי לְאָעֲלָא לְהוּ לְאַרְעָא וּלְאַכְנָעָא שַׁנְאֵיהוֹן. (יהושע ה) שוּב מוּל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֵׁנִית. וְעַד דְּאִתְפְּרָעוּ וְאִתְגַּלְיָיא הַאי בְּרִית לָא עָאלוּ לְאַרְעָא וְלָא אִתְכְּנָעוּ שַׁנְאֵיהוֹן. אוֹף הָכָא כְּיַוָּן דְּאִתְנַדְּבִין יִשְׂרָאֵל בְּהַאי אָת אִתְכְּנָעוּ שַׁנְאֵיהוֹן תְּחוֹתַיְיהוּ וּבִרְכָאן אִתְחַזְּרוּ לְעָלְמָא הָדָא הוּא דִכְתִיב בִּפְרוֹעַ פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל בְּהִתְנַדֵּב עָם בָּרְכוּ יְיָ.

קָם אַחֲרָא פָּתַח וְאָמַר, (שמות ד) וַיְהִי בַדֶּרֶךְ בַּמָּלוֹן וַיִּפְגְּשֵׁהוּ יְיָ וַיְבַקֵּשׁ הֲמִיתוֹ לְמַאן לְמִשֶּׁה. אָמַר לֵיהּ קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְכִי אַתְּ אָזִיל לְאַפָּקָא יַת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וּלְאַכְנָעָא מַלְכָּא רַב וְשַׁלִּיטָא, וְאַתְּ אַנְשֵׁיית מְנָךְ קָיְימָא. דִּבְרָךְ לָא אִתְגְּזַר, מִיָּד וַיְבַקֵּשׁ הֲמִיתוֹ.

תָּאנָא נָחַת גַּבְרִיאֵל בְּשַׁלְהוֹבָא דְאֶשָּׁא לְאוֹקְדֵיהּ, וְאִתְרְמִיז חַד חִיוְיָא מִתּוֹקְדָא לְשָׁאפָא לֵיהּ בְּגַוֵּיהּ. אֲמַאי חִיוְיָא, אָמַר לֵיהּ קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַתְּ אָזִיל לְקַטְלָא חִיוְיָא רַבְּרָבָא וְתַקִּיפָא וּבְרָךְ לָא אִתְגְּזַר. מִיָּד אִתְרְמִיז לְחַד חִיוְיָא לְקַטְלָא לֵיהּ, עַד דְּחָמַת צִפּוֹרָה וְגַזְרַת לִבְרָהּ וְאִשְׁתְּזִיב הָדָא הוּא דִכְתִיב וַתִּקַּח צִפּוֹרָה צוֹר. מַהוּ צוֹר, אֶלָּא אַסְוָותָא. וּמַאי אַסְוָותָא דִכְתִיב וַתִּכְרֹת אֶת עָרְלַת בְּנָהּ. דְּנַצְנְצָא בָּהּ רוּחַ קֻדְשָׁא.

קָם אַחֲרָא וְאָמַר (בראשית מה) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אֶחָיו גְּשׁוּ נָא אֵלַי וַיִּגָּשׁוּ וַיֹּאמֶר וגו'. וְכִי אַמַּאי קָרֵי לְהוּ וְהָא קְרִיבִין הֲווֹ גַּבֵּיהּ. אֶלָּא מִמָּשׁ. עַד שֶׁבָּאָה דְּבוֹרָה וְנִדְּבָה אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל לַדָּבָר הַזֶּה, אָז נִכְנְעוּ שׂוֹנְאֵיהֶם תַּחְתֵּיהֶם.

וְהַיְינוּ מַה שֶּׁשָּׁנִינוּ, שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִיהוֹשֻׁעַ, וְכִי יִשְׂרָאֵל הֵם אֲטוּמִים וְלֹא נִפְרָעוּ וְלֹא הִתְגַּלּוּ וְלֹא מְקַיְּמִים אֶת בְּרִיתִי, וְאַתָּה רוֹצֶה לְהַכְנִיסָם לָאָרֶץ וּלְהַכְנִיעַ אֶת שׂוֹנְאֵיהֶם? (יהושע ה) שוּב מֹל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֵׁנִית. וְעַד שֶׁנִּפְרְעוּ וְנִתְגַּלְּתָה הַבְּרִית הַזּוֹ, לֹא נִכְנְסוּ לָאָרֶץ וְלֹא נִכְנְעוּ שׂוֹנְאֵיהֶם. אַף כָּאן, כֵּיוָן שֶׁהִתְנַדְּבוּ יִשְׂרָאֵל בָּאוֹת הַזּוֹ, נִכְנְעוּ שׂוֹנְאֵיהֶם תַּחְתֵּיהֶם וְחָזְרוּ הַבְּרָכוֹת לָעוֹלָם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב בִּפְרֹעַ פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל בְּהִתְנַדֵּב עָם בָּרְכוּ ה'.

קָם אַחֵר, פָּתַח וְאָמַר, (שמות ד) וַיְהִי בַדֶּרֶךְ בַּמָּלוֹן וַיִּפְגְּשֵׁהוּ ה' וַיְבַקֵּשׁ הֲמִיתוֹ. אֶת מִי? אֶת מֹשֶׁה. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְכִי אַתָּה הוֹלֵךְ לְהוֹצִיא אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וּלְהַכְנִיעַ מֶלֶךְ גָּדוֹל וְשַׁלִּיט, וְאַתָּה שֶׁכְּחִתְּךָ מִמְּךָ אֶת הַבְּרִית, שֶׁבִּנְךָ לֹא נִמּוֹל? מִיָּד - וַיְבַקֵּשׁ הֲמִיתוֹ.

לְמַדְּרֵנוּ, יָרַד גַּבְרִיאֵל בְּשַׁלְהֶבֶת שֶׁל אֵשׁ לִשְׂרֹף אוֹתוֹ, וְנִרְמַז לְנָחָשׁ אֶחָד שֶׁיִּרַף לְשָׁאוֹף אוֹתוֹ לְתוֹכוֹ. לְמָה נָחָשׁ? אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אַתָּה הוֹלֵךְ לַהֲרֹג אֶת הַנָּחָשׁ הַגָּדוֹל וְהַחָזָק, וּבִנְךָ לֹא נִמּוֹל?! מִיָּד נִרְמַז לְנָחָשׁ אֶחָד לַהֲרֹג אוֹתוֹ, עַד שֶׁרָאָתָה צִפּוֹרָה וּמָלָה אֶת בְּנָהּ וְנִצּוֹל. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַתִּקַּח צִפּוֹרָה צר. מַה זֶּה צר? אֶלָּא רְפוּאָה. וּמָה הָרְפוּאָה? שֶׁכָּתוּב וַתִּכְרֹת אֶת עָרְלַת בְּנָהּ. שֶׁנִּצְנְצָה בָּהּ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

קָם אַחֵר וְאָמַר, (בראשית מה) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אֶחָיו גְּשׁוּ נָא אֵלַי וַיִּגָּשׁוּ וַיֹּאמֶר וגו'. וְכִי לָמָה קָרָא לָהֶם,

בְּשַׁעֲתָא דְּאָמַר לוֹן אֲנִי יוֹסֵף אֲחִיכֶם. תָּוְוהוּ דְּחָמוּ לֵיהּ בְּמַלְכוּ עִלָּאָה. אָמַר יוֹסֵף מַלְכוּ דָּא בְּגִין דָּא רָוְוחְנָא לֵיהּ, גְּשׁוּ נָא אֵלַי וַיִּגָּשׁוּ, דְּאַחֲזֵי לְהוּ הַאי קְיָימָא דְּמִילָה, אָמַר דָּא גָּרַמַת לִי מַלְכוּ דָא בְּגִין דְּנָטְרִית לָהּ.

מִכָּאן אוֹלִיפְנָא מָאן דְּנָטִיר לְהַאי אָת קָיְימָא מַלְכוּ אִתְנַטְרַת לֵיהּ. מְנָלָן מִבְּעַז דִּכְתִיב, (רות ג) חַי יְיָ שִׁכְבִי עַד הַבֹּקֶר דְּהָוָה מְקַטְרֵג לֵיהּ יִצְרֵיהּ עַד דְּאוֹמֵי אוֹמָאָה וּנְטִיר לְהַאי בְּרִית, בְּגִין כָּךְ זָכָה דְּנָפְקוּ מִנֵּיהּ מַלְכִין שַׁלִּיטִין עַל כָּל שְׁאַר מַלְכִין, וּמַלְכָּא מְשִׁיחָא דְּאִתְקְרֵי בִּשְׁמָא דְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:

פָּתַח אִידָךְ וְאָמַר כְּתִיב, (תהלים כז) אִם תַּחֲנֶה עָלַי מַחֲנֶה וגו'. הָכִי תָּאנָא בְּזֹאת אֲנִי בוֹטֵחַ, מַהוּ בְּזֹאת, דָּא אֶת קְיָימָא דְּזִמְנָא תָּדִיר גַּבֵּי בַר נָשׁ וְאִתְרְמִיזָא לְעֵילָא, וּבְגִינֵי כָּךְ אִתְּמַר בְּזֹאת כְּמָה דִכְתִיב זֹאת אוֹת הַבְּרִית. זֹאת בְּרִיתִי. וְכֹלָּא בְּחַד דַּרְגָּא. וְתָאנָא זֶה וְזֹאת בְּחַד דַּרְגָּא אִנּוּן וְלָא מִתְפָּרְשָׁן. וְאִי תֵּימָא אִי הָכִי הָא שְׁאַר בְּנֵי עָלְמָא הָכִי. אֲמַאי דָּוִד בִּלְחוֹדוֹי וְלָא אַחֲרָא. אֶלָּא בְּגִין דְּאַחֵיד בֵּיהּ

וְאִתְרְמִיזָא בֵּיהּ וְהוּא כִּתְרָא דְמַלְכוּתָא.

תָּא חֲזֵי, בְּגִין דְּהַאי זֹאת לָא נָטַר לֵיהּ דָּוִד מַלְכָּא כְּדְקָא חָזֵי, מַלְכוּתָא (דף צד ע"א) אִתְעֲדֵי מִנֵּיהּ כָּל הַהוּא זְמָנָא. וְהָכִי אוֹלִיפְנָא הַאי זֹאת אִתְרְמִיזָא בְּמַלְכוּתָא דְּלְעֵילָא, וְאִתְרְמִיזָא בִּירוּשָׁלַם קַדְּתָא קַדִּישָׁא. בְּהַהִיא שַׁעֲתָא דְּדָוִד עָבַר עַלֵּיהּ, נָפַק קָלָא וְאָמַר דָּוִד בַּמֶּה דְּאִתְקַטְרַת תִּשְׁתְּרִי. לָךְ טַרְדִּין מִירוּשָׁלַם וּמַלְכוּתָא אִתְעֲדֵי מִינָךְ. מֵנָא לָן דִּכְתִיב, (שמואל ב יב) הִנְנִי מֵקִים עָלֶיךָ רָעָה מִבֵּיתֶךָ. מִבֵּיתְךָ דַּיְיקָא וְהָכִי הָווּ בְּמָה דְּעָבַר בֵּיהּ אִתְעַנַּשׁ, טוֹרְדִים מִירוּשָׁלַיִם, וְהַמַּלְכוּת תּוּסַר מִמְּךָ. מִנַּיִן לָנוּ? שֶׁכָּתוּב (שמואל–ב יב) הִנְנִי מֵקִים עָלֶיךָ רָעָה

וַהֲרֵי הֵם הָיוּ קְרוֹבִים אֵלָיו? אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר לָהֶם אֲנִי יוֹסֵף אֲחִיכֶם, תְּמָהוּ שֶׁרָאוּ אוֹתוֹ בְּמַלְכוּת עֲלִיּוֹנָה. אָמַר יוֹסֵף, הַמַּלְכוּת הַזּוֹ, מִשּׁוּם זֶה הִרְוַחְתִּי אוֹתָהּ. גְּשׁוּ נָא אֵלַי וַיִּגָּשׁוּ, שֶׁהֶרְאָה לָהֶם אֶת בְּרִית הַמִּילָה. אָמַר, זוֹ גָּרְמָה לִי אֶת הַמַּלְכוּת הַזּוֹ, מִשּׁוּם שֶׁשָּׁמַרְתִּי אוֹתָהּ.

מִכָּאן לְמַדְנוּ, שֶׁמִּי שֶׁשּׁוֹמֵר אֶת אוֹת הַבְּרִית הַזּוֹ, הַמַּלְכוּת שְׁמוּרָה לוֹ. מִנַּיִן לָנוּ? מִבַּעַז, שֶׁכָּתוּב (רות ג) חַי ה' שִׁכְבִי עַד הַבֹּקֶר. שֶׁיִּצְרוֹ הָיָה מִתְגָּרֶה בּוֹ, עַד שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁבוּעָה וְשָׁמַר אֶת הַבְּרִית הַזּוֹ, מִשּׁוּם כָּךְ זָכָה שֶׁיָּצְאוּ מִמֶּנּוּ מְלָכִים שַׁלִּיטִים עַל כָּל שְׁאָר הַמְּלָכִים, וְהַמֶּלֶךְ הַמָּשִׁיחַ שֶׁנִּקְרָא בִּשְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

פָּתַח אַחֵר וְאָמַר, כְּתוּב (תהלים כז) אִם תַּחֲנֶה עָלַי מַחֲנֶה וגו'. כָּךְ שָׁנִינוּ, בְּזֹאת אֲנִי בוֹטֵחַ, מַה זֶּה בְּזֹאת? זוֹ אוֹת הַבְּרִית הַמְזֻמֶּנֶת תָּמִיד אֵצֶל אָדָם, וְנִרְמֶזֶה לְמַעְלָה. וּמִשּׁוּם כָּךְ נֶאֱמַר בְּזֹאת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב זֹאת אוֹת הַבְּרִית, זֹאת בְּרִיתִי, וְהַכֹּל בְּדַרְגָּה אַחַת. וְשָׁנִינוּ, זֶה וְזֹאת הֵם בְּדַרְגָּה אַחַת וְלֹא נִפְרָדִים. וְאִם תֹּאמַר, אִם כָּךְ, הֲרֵי שְׁאָר בְּנֵי הָאָדָם כָּךְ, לָמָּה דָוִד בִּלְבַדּוֹ וְלֹא אַחֵר? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁהִיא אֲחוּזָה בּוֹ וְנִרְמֶזֶה בּוֹ, וְהִיא כֶּתֶר הַמַּלְכוּת.

בֹּא רְאֵה, מִשּׁוּם שֶׁאֶת הַזֹּאת הַזּוֹ לֹא שָׁמַר אוֹתָהּ דָּוִד הַמֶּלֶךְ כְּרָאוּי, הַמַּלְכוּת הָעֲבָרָה מִמֶּנּוּ כָּל אוֹתוֹ הַזְּמַן. וְכָךְ לְמַדְנוּ, הַזֹּאת הַזּוֹ נִרְמֶזֶה בַּמַּלְכוּת שֶׁלְּמַעְלָה, וְנִרְמֶזֶה בִּירוּשָׁלַיִם, הַקְּרִיָה הַקְּדוֹשָׁה. בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה שֶׁדָּוִד עָבַר עָלֶיהָ, יָצָא קוֹל וְאָמַר: דָּוִד, בַּמָּה שְׁנִקְשַׁרְתְּ תִּוָּתֵר. אוֹתְךָ

וּמַה דָּוִד מַלְכָּא הָכִי שְׁאַר בְּנֵי עָלְמָא עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

פְּתַח אִידָּךְ וְאָמַר (תהלים צד) **לוּלֵי יְיָ עֶזְרָתָה לִי כִּמְעַט שָׁכְנָה דוּמָה נַפְשִׁי. תָּאנָא בַּמָּה זָכָאן יִשְׂרָאֵל דְּלָא נָחֵתִי לַגֵּיהִנֹּם כִּשְׁאָר עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת וְלָא אִתְמַסְרָן בִּידּוֹי דְּדוּמָה,** (אלא) **בְּהַאי אָת.**

דְּהָכִי תָּאנָא בְּשַׁעֲתָא דְּבַר נָשׁ נָפִיק מֵעָלְמָא כַּמָּה חֲבִילֵי (מלאכי חבלה) **טְהִירִין אִתְפַּקְדָן עֲלֵיהּ. זְקִפִין עֵינָא וְחָמָאן הַאי אָת דְּהוּא קָיְימָא דְּקוּדְשָׁא, אִתְפָּרְשָׁן מִנֵּיהּ, וְלָא אִתְיְיהִיב בִּידּוֹי דְּדוּמָה לְנַחְתָּא לַגֵּיהִנֹּם, דְּכָל מָאן דְּאִתְמְסַר בִּידּוֹי נָחִית לַגֵּיהִנֹּם וַדָּאי, וּמַהַאי אָת דָּחֲלִין עִלָּאִין וְתַתָּאִין, וְדִינִין בִּישִׁין לָא שָׁלְטִין בֵּיהּ בַּבַּר נָשׁ אִי אִיהוּ זָכִי לִנְטוּרֵי לֵיהּ לְהַאי אָת, בְּגִין דְּהוּא אִתְאַחִיד בִּשְׁמָא דְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.**

בֵּיוָן דְּדָוִד מַלְכָּא לָא נָטַר אָת קְיָימָא דָּא כְּדָקָא חָזֵי, אִתְעֲדֵי מִנֵּיהּ מַלְכוּתָא וְאִתְטְרִיד מִירוּשָׁלַם. מִיָּד דָּחִיל דְּסָבַר דְּיֵיחָתוּן לֵיהּ מִיָּד וְיִמְסְרוּן לֵיהּ בִּידּוֹי דְּדוּמָה וְיָמוּת בְּהַהוּא עָלְמָא, עַד דְּאִתְבַּשַּׁר בֵּיהּ דִּכְתִיב, (שמואל ב ב) **גַּם יְיָ הֶעֱבִיר חַטָּאתְךָ לֹא תָמוּת. בֵּיהּ שַׁעֲתָא פָּתַח וְאָמַר לוּלֵי יְיָ עֶזְרָתָה לִי כִּמְעַט שָׁכְנָה דוּמָ"ה נַפְשִׁי.**

פְּתַח אִידָּךְ וְאָמַר מָאי הַאי (דכתיב) **דְּאָמַר דָּוִד וְהִרְאַנִי אוֹתוֹ וְאֶת נָוֵהוּ.** (מאי והראני אותו ואחר כך ואת נוהו), **מָאן יְכִיל לְמֶחֱמֵי לֵיהּ לְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אֶלָּא הָכִי תָּנִינָן בְּהַהִיא שַׁעֲתָא דְּאִתְגְּזַר עֲלֵיהּ הַהוּא עוֹנָשָׁא, וְדָוִד יָדַע דְּעַל דְּלָא נָטַר הַאי אָת כְּדָקָא יְאוּת אִתְעַנַּשׁ בְּהַאי, דְּכֹלָּא כְּחֲדָא אֲחִידָא, וְכֹלָּא מִתְרַמִיז בְּהַאי אָת, וְלָא** הָאוֹת הַזוֹ כְּרָאוּי נֶעֱנַשׁ בָּזֶה, שֶׁהַכֹּל יַחַד אֶחוּז, וְהַכֹּל נִרְמָז בְּאוֹת הַזוֹ, וְלֹא נִקְרָא צַדִּיק מִי שֶׁאֵינוֹ מִבִּיתְךָ. מִבִּיתְךָ בִּמְדַיֵּק. וְכָךְ הָיָה. בְּמַה שֶׁעָבַר עָלָיו נֶעֱנַשׁ. וּמַה דָּוִד הַמֶּלֶךְ כָּךְ - שְׁאָר בְּנֵי הָעוֹלָם עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

פְּתַח אַחֵר וְאָמַר, (תהים צד) לוּלֵי ה' עֶזְרָתָה לִי כִּמְעַט שָׁכְנָה דוּמָה נַפְשִׁי. לְמַדְנוּ, בַּמָּה זוֹכִים יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵינָם יוֹרְדִים לַגֵּיהִנֹּם כְּמוֹ שְׁאָר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, וְאֵין נִמְסָרִים בִּידֵי דוּמָה? [אֶלָּא] בָּאוֹת הַזוֹ.

שֶׁכָּךְ לְמַדְנוּ, בִּשְׁעָה שֶׁאָדָם יוֹצֵא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, כַּמָּה קְבוּצוֹת שֶׁל (מלאכי חבלה) מְחַבְּלִים נִפְקָדִים עָלָיו. מְרִימִים עֵינַיִם וְרוֹאִים אֶת הָאוֹת הַזוֹ, שֶׁהִיא בְּרִית הַקֹּדֶשׁ, וְנִפְרָדִים מִמֶּנּוּ, וְאֵינוֹ נִתָּן בִּידֵי דוּמָה לָרֶדֶת לַגֵּיהִנֹּם. שֶׁכָּל מִי שֶׁנִּמְסָר בְּיָדוֹ, וַדַּאי יוֹרֵד לַגֵּיהִנֹּם. וּמֵהָאוֹת הַזוֹ פּוֹחֲדִים עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וְהַדִּינִים הָרָעִים אֵין שׁוֹלְטִים בּוֹ בָּאָדָם אִם הוּא זוֹכֶה לִשְׁמֹר אֶת הַבְּרִית הַזוֹ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא נֶאֱחָז בִּשְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

כֵּיוָן שֶׁדָּוִד הַמֶּלֶךְ לֹא שָׁמַר אֶת אוֹת הַבְּרִית הַזוֹ כָּרָאוּי, הֶעֱבִירָה מִמֶּנּוּ הַמַּלְכוּת, וְנִטְרַד מִירוּשָׁלַיִם. מִיָּד פָּחַד, כִּי סָבַר שֶׁיּוֹרִידוּ אוֹתוֹ מִיָּד, וְיִמְסְרוּ אוֹתוֹ בְּיַד דּוּמָה וְיָמוּת בָּעוֹלָם הַהוּא, עַד שֶׁהִתְבַּשֵּׂר עָלָיו, שֶׁכָּתוּב (שמואל-ב ב) גַּם ה' הֶעֱבִיר חַטָּאתְךָ לֹא תָמוּת. בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה פָּתַח וְאָמַר, לוּלֵי ה' עֶזְרָתָה לִי כִּמְעַט שָׁכְנָה דוּמָה נַפְשִׁי.

פְּתַח אַחֵר וְאָמַר, מַה זֶּה [שכתוב] שֶׁאָמַר דָּוִד (שם טו) וְהִרְאַנִי אוֹתוֹ וְאֶת נָוֵהוּ? [מהו והראני אותו ואחר כך ואת נוהו] מִי יָכוֹל לִרְאוֹת אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא? אֶלָּא כָּךְ שָׁנִינוּ, בַּשָּׁעָה הַהִיא שֶׁנִּגְזַר עָלָיו אוֹתוֹ הָעֹנֶשׁ, וְדָוִד יָדַע שֶׁעַל שֶׁלֹּא שָׁמַר

אִקְרֵי צַדִּיק מָאן דְּלָא נָטַר לֵיהּ כְּדָקָא יְאוּת, הָוָה בָעֵי בְּעוּתֵיהּ וְאָמַר וְהִרְאַנִי אוֹתוֹ וְאֶת נָוֵהוּ.

מָאי אוֹתוֹ, (אות דיליה אות הברית דהא אותו דקדושא בריך הוא, את דילה) **דָּא אָת קְיָימָא** (דיליה) **קַדִּישָׁא דְּהָא דָּחִילְנָא דְּאִתְאַבִּיד מִנָּאי. מָאי טַעְמָא בְּגִין דְּתֵרִין אִלֵּין מַלְכוּתָא וִירוּשָׁלַם בְּהַאי אֲחִידָן, וּבְגִין כָּךְ תָּלֵי בְּבָעוּתֵיהּ אוֹתוֹ וְאֶת נָוֵהוּ דְּיִתְהַדַּר מַלְכוּתָא דְּהַאי אָת לְאַתְרֵיהּ. וְכֹלָּא חַד מִלָּה.**

פְּתַח אִידָּךְ וְאָמַר (איוב יט) **וּמִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ, מָאי וּמִבְּשָׂרִי, וּמֵעַצְמִי מִיבְעֵי לֵיהּ. אֶלָּא מִבְּשָׂרִי מַמָּשׁ. וּמַאי הִיא. דִּכְתִיב,** (ירמיה יא) **וּבְשַׂר קֹדֶשׁ יַעַבְרוּ מֵעָלֶיךָ. וּכְתִיב** (בראשית יז) **וְהָיְתָה בְרִיתִי בִּבְשַׂרְכֶם. דְּתַנְיָא בְּכָל זְמָנָא דְּאִתְרְשִׁים בַּר נָשׁ בְּהַאי רְשִׁימָא קַדִּישָׁא דְּהַאי אָת, מִנֵּיהּ חָמֵי לְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. מִנֵּיהּ מַמָּשׁ. וְנִשְׁמְתָא קַדִּישָׁא אִתְאַחִידַת בֵּיהּ. וְאִי לָא זָכֵי. דְּלָא נָטִיר הַאי אָת. מַה כְּתִיב,** (איוב ד) **מִנִּשְׁמַת אֱלוֹהַּ יֹאבֵדוּ. דְּהָא רְשִׁימוּ דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לָא אִתְנְטִיר. וְאִי זָכֵי וְנָטִיר לֵיהּ, שְׁכִינְתָּא לָא אִתְפְּרַשׁ מִנֵּיהּ. אֵימָתַי מִתְקָיְימָא בֵּיהּ כַּד אִתְנְסִיב וְהַאי אָת עָיֵיל בְּאַתְרֵיהּ,** (מצרון דתניא מאי מעמא וא"ו ה"א אזלין כחדא, אלא חד דכר וחד נוקבא) **אִשְׁתַּתְּפוּ כַחֲדָא וְאִקְרֵי חַד שְׁמָא, כְּדֵין חֶסֶד עִלָּאָה שַׁרְיָא עֲלַיְיהוּ. בְּאָן אֲתַר שַׁרְיָא בְּסִטְרָא דְּדָכוּרָא. וּמַאן חֶסֶ"ד חֶסֶ"ד אֵ"ל דְּאָתֵי וְנָפַק מֵחָכְמָה עִלָּאָה וְאִתְעַטַּר בְּדָכוּרָא וּבְגִין כָּךְ אִתְבַּסְּמַת נוּקְבָא.** (נ"א דתנן ר"א דרי"ו ה"א אזלין כחדא כגונא דדכר ונוקבא אשתתפו כחדא ואגון חד, כדין חסד עלאה שריא עליהו ואתעטר בדכורא ואתבסמת נוקבא).

תוּ תָּנִינָן אֱלוֹהַּ הָכִי הוּא א"ל נְהִירוּ דְּחָכְמְתָא. וּ' דְּכַר ה' נוּקְבָא. אִשְׁתַּתְּפוּ שׁוֹמֵר אוֹתוֹ כָּרָאוּי - הָיָה מְבַקֵּשׁ בַּקָּשָׁתוֹ וְאוֹמֵר, וְהִרְאַנִי אוֹתוֹ וְאֶת נָוֵהוּ.

מַה זֶּה אוֹתוֹ? [הָאוֹת שֶׁלּוֹ, אוֹת הַבְּרִית, שֶׁהַרֵּי אוֹתוֹ שֶׁל הַקָּב"ה הָאוֹת שֶׁלּוֹ] זוֹ אוֹת הַבְּרִית [שֶׁלּוֹ] הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁהַרֵּי אֲנִי פּוֹחֵד שֶׁאֶאֱבְדָה מִמֶּנִּי. מַה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁשְּׁנֵי אֵלּוּ - הַמַּלְכוּת וִירוּשָׁלַיִם - אֲחוּזוֹת בָּזֶה. וּמִשּׁוּם כָּךְ תָּלָה בְּבַקָּשָׁתוֹ אוֹתוֹ וְאֶת נָוֵהוּ, שֶׁתֻּחְזַר הַמַּלְכוּת שֶׁל הָאוֹת הַזוֹ לִמְקוֹמָהּ, וְהַכֹּל דָּבָר אֶחָד.

פְּתַח אַחֵר וְאָמַר, (איוב יט) **וּמִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ.** מַה זֶּה **וּמִבְּשָׂרִי? הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת וּמֵעַצְמִי! אֶלָּא מִבְּשָׂרִי מַמָּשׁ, וּמַה הִיא? שֶׁכָּתוּב** (ירמיה יא) **וּבְשַׂר קֹדֶשׁ יַעַבְרוּ מֵעָלֶיךָ, וְכָתוּב** (בראשית יז) **וְהָיְתָה בְרִיתִי בִּבְשַׂרְכֶם. שֶׁשָּׁנִינוּ, בְּכָל זְמַן שֶׁנִּרְשָׁם אָדָם בְּרִשָּׁם הַקָּדוֹשׁ שֶׁל הָאוֹת הַזוֹ, מְמֻנֶּה רוֹאֶה אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מִמֶּנּוּ מַמָּשׁ, וְהַנְּשָׁמָה הַקְּדוֹשָׁה נֶאֱחֶזֶת בּוֹ.**

וְאִם לֹא זוֹכֶה, שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵר אֶת הָאוֹת הַזוֹ, מַה כָּתוּב? (איוב ד) **מִנִּשְׁמַת אֱלוֹהַּ יֹאבֵדוּ.** שֶׁהַרֵּי הָרִשָּׁם שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא נִשְׁמָר. וְאִם זוֹכֶה וְשׁוֹמֵר אוֹתוֹ, אֵין הַשְּׁכִינָה נִפְרֶדֶת מִמֶּנּוּ. מָתַי מִתְקַיֵּם בּוֹ? כַּאֲשֶׁר הוּא נִשָּׂא, וְהָאוֹת הַזוֹ נִכְנֶסֶת לִמְקוֹמָהּ [שֶׁשָּׁנִינוּ, מה הטעם וא"ו ה"א הולכות יחד? אלא אחת זכר ואחת נקבה]. מִשְׁתַּתְּפִים יַחַד, וְנִקְרָא שֵׁם אֶחָד, אָז שׁוֹרֶה עֲלֵיהֶם הַחֶסֶד הָעֶלְיוֹן. בְּאֵיזֶה מָקוֹם שׁוֹרֶה? בְּצַד הַזָּכָר. וּמִי הַחֶסֶד? חֶסֶ"ד שֶׁבָּא וְיוֹצֵא מֵהַחָכְמָה הָעֶלְיוֹנָה וּמִתְעַטֵּר בַּזָּכָר. וּמִשּׁוּם כָּךְ נִתְבַּשֶּׂמֶת הַנְّקֵבָה. [נ"א שֶׁשָּׁנִינוּ, הַסּוֹד שֶׁל ו"ו ה"א הוֹלְכוֹת יַחַד כְּמוֹ שֶׁזָּכָר וּנְקֵבָה מִשְׁתַּתְּפִים יַחַד וְהֵם אֶחָד, אָז שׁוֹרֶה עֲלֵיהֶם הַחֶסֶד הָעֶלְיוֹן, וּמִתְעַטֵּר בְּזָכָר וְנִתְבַּשֶּׂמֶת הַנְّקֵבָה].

עוֹד שָׁנִינוּ, אֱלוֹהַּ כָּךְ הוּא. א"ל, אוֹר הַחָכְמָה. ו' זָכָר, ה' נְקֵבָה.

כְּחֲדָא אֱלוֹהַּ אִקְרֵי. וְנִשְׁמְתָא קַדִּישָׁא מֵהַאי אֲתַר אִתְאַחְדַת, וְכֹלָּא תַלְיָא בְּהַאי אָת. וְעַל דָּא כְתִיב וּמִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ. דָּא שְׁלֵימוּתָא דְכֹלָּא, מִבְּשָׂרִי מַמָּשׁ, מֵהַאי אָת מַמָּשׁ, וְעַל דָּא זַכָּאין אִנּוּן יִשְׂרָאֵל קַדִּישִׁין דְּאֲחִידָן בֵּיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, זַכָּאין אִנּוּן בְּעָלְמָא דֵין וּבְעָלְמָא דְאָתֵי, עֲלַיְיהוּ כְתִיב, (דברים ד) וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּיְיָ וגו׳, וּבְגִין כָּךְ חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם.

אָמַר רִבִּי אַבָּא וּמַה בְּכָל כָּךְ אַתּוּן חַכִּימִין וְאַתּוּן יָתְבִין הָכָא, אָמְרוּ לֵיהּ אִי צִפּוֹרָאָה יִתְעַקְּרוּ מֵאַתְרֵיְיהוּ (דף צד ע"ב) לָא יָדְעִין לְאָן טָאסָן הָדָא הוּא דִכְתִיב, (משלי כז) כְּצִפּוֹר נוֹדֶדֶת מִן קִנָּהּ כֵּן אִישׁ נוֹדֵד מִמְּקוֹמוֹ. וְאִתְּרָא דָא זָכֵי לָן לְאוֹרַיְיתָא, וְהַאי אוֹרְחָא דִילָן. בְּכָל לֵילְיָא פַּלְגּוּתָא אֲנַן נָיְימִין, וּפַלְגּוּתָא אֲנַן עָסְקִין בְּאוֹרַיְיתָא. וְכַד אֲנַן קָיְימִין בְּצַפְּרָא רֵיחֵי חַקְלָא וְנַהֲרֵי מַיָּא נָהֲרִין לָן אוֹרַיְיתָא וְאִתְיַישְׁבַת בְּלִבָּן וַאֲתָר דָּא הָא דַיְינוּהָ לְעֵילָּא זִמְנָא חָדָא. וְכַמָּה סָרְכֵי תְּרִיסִין אִסְתַּלָּקוּ בְּהַהוּא דִינָא עַל עוֹנָשָׁא דְאוֹרַיְיתָא, וּכְדֵין אִשְׁתַּדְּלוּתָא דִילָן יְמָמָא וְלֵילְיָא בְּאוֹרַיְיתָא הוּא, וְאַתְּרָא דָא קָא מְסַיְיעָא לָן, וּמַאן דְּאִתְפְּרַשׁ מִכָּאן, כְּמַאן דְּאִתְפְּרַשׁ מֵחַיֵּי עָלְמָא.

זָקֵיף יְדוֹי רִבִּי אַבָּא וּבָרִיךְ לוֹן. יָתְבוּ עַד דְּנַהַר יְמָמָא. בָּתַר דְּנַהַר יְמָמָא אָמְרוּ לְאִנּוּן דַּרְדְּקֵי דְקָמַיְיהוּ פּוּקוּ וְחָמוּ אִי נָהַר יְמָמָא, וְכָל חַד לֵיעָא מִלָּה חַדְתָּא דְאוֹרַיְיתָא לְהַאי גַּבְרָא רַבָּא. נָפְקוּ וְחָמוּ דְנַהַר יְמָמָא. אָמַר חַד מִנַּיְיהוּ זַמִּין הַאי יוֹמָא אֶשָּׁא מִלְּעֵילָא. אָמַר אַחֲרָא וּבְהַהּ בֵּיתָא. אָמַר אַחֲרָא חַד סָבָא הָכָא דְּזַמִּין הַאי יוֹמָא לְאִתּוֹקְדָא כְּשֶׁמִּשְׁתַּתְּפִים יַחַד נִקְרָא אֱלוֹהַּ. וְהַנִּשְׁמָה הַקְּדוֹשָׁה מֵהַמָּקוֹם הַזֶּה נֶאֱחֶזֶת, וְהַכֹּל תָּלוּי בְּאוֹת הַזּוֹ, וְעַל כֵּן כָּתוּב וּמִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ. זוֹ הִיא שְׁלֵמוּת הַכֹּל, מִבְּשָׂרִי מַמָּשׁ, מֵהָאוֹת הַזּוֹ מַמָּשׁ. וְעַל כֵּן אַשְׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים שֶׁאֲחוּזִים בַּקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אַשְׁרֵיהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא, עֲלֵיהֶם כָּתוּב (דברים ד) וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּה׳ וגו׳, וּמִשּׁוּם כָּךְ חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, וּמַה בְּכָל כָּךְ אַתֶּם חֲכָמִים, וְאַתֶּם יוֹשְׁבִים כָּאן? אָמְרוּ לוֹ, אִם הַצִּפֳּרִים יַעֲקְרוּ מִמְּקוֹמָם, לֹא יוֹדְעִים לְאָן טָסוֹת. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (משלי כז) כְּצִפּוֹר נוֹדֶדֶת מִן קִנָּהּ כֵּן אִישׁ נוֹדֵד מִמְּקוֹמוֹ.

וְהַמָּקוֹם הַזֶּה זָכָה אוֹתָנוּ לְתוֹרָה, וְהַדֶּרֶךְ הַזּוֹ שֶׁלָּנוּ. בְּכָל לַיְלָה, חֲצִי אָנוּ יְשֵׁנִים, וַחֲצִי אָנוּ עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה. וּכְשֶׁאָנוּ עוֹמְדִים בַּבֹּקֶר, רֵיחוֹת הַשָּׂדֶה וְנַהֲרוֹת מַיִם מְאִירִים לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְהִיא מִתְיַשֶּׁבֶת בְּלִבֵּנוּ. וְאֶת הַמָּקוֹם הַזֶּה חֲרֵי דָּנוּ אוֹתוֹ לְמַעְלָה פַּעַם אַחַת, וְכַמָּה שָׂרֵי מָגִנִּים הִסְתַּלְּקוּ בְּאוֹתוֹ הַדִּין עַל עֹנֶשׁ הַתּוֹרָה, וְאָז הַהִשְׁתַּדְּלוּת שֶׁלָּנוּ יוֹמָם וָלַיְלָה הִיא בַּתּוֹרָה, וְהַמָּקוֹם הַזֶּה מְסַיֵּעַ לָנוּ, וּמִי שֶׁנִּפְרַד מִכָּאן, כְּמִי שֶׁנִּפְרַד מֵחַיֵּי הָעוֹלָם.

הֵרִים יָדוֹ רַבִּי אַבָּא וּבֵרַךְ אוֹתָם. יָשְׁבוּ עַד שֶׁהֵאִיר הַיּוֹם. אַחַר שֶׁהֵאִיר הַיּוֹם, אָמְרוּ לְאוֹתָם הַתִּינוֹקוֹת שֶׁלִּפְנֵיהֶם: צְאוּ וּרְאוּ אִם הֵאִיר הַיּוֹם, וְכָל אֶחָד יֹאמַר דָּבָר חָדָשׁ בַּתּוֹרָה לְאִישׁ שֶׁהֵגְדִּיל הַזֶּה. יָצְאוּ וְרָאוּ שֶׁהֵאִיר הַיּוֹם. אָמַר אֶחָד מֵהֶם, מִזְּמֶנֶת בַּיּוֹם הַזֶּה אֵשׁ מִלְּמַעְלָה. אָמַר אַחֵר, וּבַבַּיִת הַזֶּה. אָמַר אַחֵר, זָקֵן אֶחָד כָּאן שֶׁעָתִיד בַּיּוֹם הַזֶּה לְהִשָּׂרֵף

בְּנוּרָא דָא, אָמַר רִבִּי אַבָּא רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן. תָּוֹוה וְלָא יְכִיל לְמַלְּלָא, אָמַר קוּטְרָא דְהוּרְמָנָא בְּאַרְעָא אִתַּפְסַת. וְכָךְ הָיָה, דְּהַהוּא יוֹמָא חָמוּ חַבְרַיָּיא אַפֵּי שְׁכִינְתָּא וְאִסְתַּחֲרוּ בְּאֶשָּׁא. וְרִבִּי אַבָּא אִתְלַהִיטוּ אַנְפּוֹי.

כְּנוּרָא מֵחֲדָוּתָא דְאוֹרַיְיתָא.

תָּאנָא כָּל הַהוּא יוֹמָא לָא נָפְקוּ כֻּלְּהוּ מִבֵּיתָא וּבֵיתָא אִתְקַשַּׁר בְּקִיטְרָא, וְהָווּ חַדְתָּאן מִלֵּי בְּגַוְוּיְיהוּ, כְּאִלּוּ קִבְּלוּ הַהוּא יוֹמָא אוֹרַיְיתָא מִטּוּרָא דְסִינַי. בָּתַר דְּאִסְתַּלָּקוּ לָא הֲווֹ יָדְעֵי אִי הוּא יְמָמָא וְאִי לֵילְיָא. אָמַר רִבִּי אַבָּא בְּעוֹד דְּאֲנַן קָיְימִין לֵימָא כָּל חַד מִינָּן מִלָּה חַדְתָּא דְּחָכְמְתָא לְאַקְשְׁרָא טִיבוּ לְמָארֵיהּ דְּבֵיתָא מָרֵיהּ דְּהִלּוּלָא:

פָּתַח חַד וְאָמַר (תהלים סח) אַשְׁרֵי תִּבְחַר וּתְקָרֵב יִשְׁכֹּן חֲצֵרֶיךָ וגו׳. בְּקַדְמִיתָא חֲצֵרֶיךָ לְבָתָר בֵּיתֶךָ וּלְבָתַר הֵיכָלֶךָ. דָּא פְּנִימָאָה מִן דָּא, וְדָא לְעֵילָּא (נ"א לְגוֹ) מִן דָּא. יִשְׁכֹּן חֲצֵרֶיךָ בְּקַדְמִיתָא, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (ישעיה ד) וְהָיָה הַנִּשְׁאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלִַם קָדוֹשׁ יֵאָמֶר לוֹ.

נִשְׂבְּעָה בְּטוּב בֵּיתֶךָ לְבָתָר כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (משלי כד) בְּחָכְמָה יִבָּנֶה בַיִת. הַחָכְמָה יִבָּנֶה בַיִת, דְּאִי כְתִיב הָכִי, הָוָה מַשְׁמַע דְּחָכְמָה בַיִת אִקְרֵי, אֶלָּא כְּתִיב בְּחָכְמָה יִבָּנֶה בַיִת, הֵיינוּ דִכְתִיב, (בראשית ב) וְנָהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן וגו׳. קָדוֹשׁ הֵיכָלֶךָ לְאַחַר זֶה הוּא שְׁלֵמוּת הַכֹּל. שֶׁכָּךְ שָׁנִינוּ, מַה זֶּה הֵיכָל? כְּלוֹמַר ה"י כ"ל, זֶה וָזֶה, וְהַכֹּל נִשְׁלָם יַחַד. מַה מּוֹכִיחַ רֹאשׁ הַכָּתוּב שֶׁכָּתוּב אַשְׁרֵי תִּבְחַר וּתְקָרֵב יִשְׁכֹּן חֲצֵרֶיךָ? זֶה מִי שֶׁמַּקְרִיב אֶת בְּנוֹ קָרְבָּן לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּקָּרְבָּן הַהוּא, בְּאֵשׁ הַזּוֹ. אָמַר רִבִּי אַבָּא, הָרַחֲמָן יַצִּילֵנוּ.

תָּמַה וְלֹא יָכֹל לְדַבֵּר. אָמַר, עֲשָׁן הַמַּלְכוּת נִתְפַּס בָּאָרֶץ. וְכָךְ הָיָה, שֶׁהַיּוֹם הַהוּא רָאוּ הַחֲבֵרִים אֶת פְּנֵי הַשְּׁכִינָה וְהֶקֵּפוּ בְּאֵשׁ, וְרִבִּי אַבָּא לָהֲטוּ פָּנָיו כְּאֵשׁ מִשְּׂמְחַת הַתּוֹרָה.

שָׁנִינוּ, כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם לֹא יָצְאוּ כֻּלָּם מִן הַבַּיִת, וְהַבַּיִת נִקְשַׁר בְּעָשָׁן, וְהָיוּ מְחַדְּשִׁים דְּבָרִים בְּתוֹכָם כְּאִלּוּ קִבְּלוּ הַיּוֹם הַהוּא תּוֹרָה מֵהַר סִינַי. אַחַר שֶׁהִסְתַּלְּקוּ, לֹא הָיוּ יוֹדְעִים אִם הוּא יוֹם וְאִם לַיְלָה. אָמַר רִבִּי אַבָּא, בְּעוֹדְנוּ עוֹמְדִים, יֹאמַר כָּל אֶחָד מֵעֶמֶּנּוּ דָּבָר חָדָשׁ שֶׁל חָכְמָה לִקְשֹׁר חֶסֶד לְבַעַל הַבַּיִת, בַּעַל הַהִלּוּלָא.

פָּתַח אֶחָד וְאָמַר, (תהלים סח) אַשְׁרֵי תִּבְחַר וּתְקָרֵב יִשְׁכֹּן חֲצֵרֶיךָ וגו׳. בַּבַּיִת הַזֶּה יִשְׁכֹּן חֲצֵרֶיךָ, לְאַחַר מִכֵּן בֵּיתֶךָ, וּלְאַחַר מִכֵּן הֵיכָלֶךָ. זֶה פְּנִימִי מִזֶּה, וְזֶה [נ"א לְתוֹךְ] לְמַעְלָה מִזֶּה. יִשְׁכֹּן חֲצֵרֶיךָ בַּתְּחִלָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ד) וְהָיָה הַנִּשְׁאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלִַם קָדוֹשׁ יֵאָמֶר לוֹ.

נִשְׁבְּעָה בְּטוּב בֵּיתֶךָ לְאַחַר מִכֵּן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כד) בְּחָכְמָה יִבָּנֶה בַיִת. לֹא כָתוּב הַחָכְמָה יִבָּנֶה בַיִת. שֶׁאִם הָיָה כָּתוּב כָּךְ, מַשְׁמַע שֶׁחָכְמָה נִקְרֵאת בַּיִת. אֶלָּא כָּתוּב בְּחָכְמָה יִבָּנֶה בַיִת, הֵינוּ מַה שֶּׁכָּתוּב (בראשית ב) וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן וגו׳. קָדוֹשׁ הֵיכָלֶךָ לְאַחַר זֶה הוּא שְׁלֵמוּת הַכֹּל. שֶׁכָּךְ שָׁנִינוּ, מַה זֶּה הֵיכָל? כְּלוֹמַר ה"י כ"ל, זֶה וָזֶה, וְהַכֹּל נִשְׁלָם יַחַד. מַה מּוֹכִיחַ רֹאשׁ הַכָּתוּב שֶׁכָּתוּב אַשְׁרֵי תִּבְחַר וּתְקָרֵב יִשְׁכֹּן חֲצֵרֶיךָ? זֶה מִי שֶׁמַּקְרִיב אֶת בְּנוֹ קָרְבָּן לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּקָּרְבָּן הַהוּא,

הוּא בְּהַהוּא קָרְבָּנָא וְאִתְרְעֵי בֵּיהּ וְקָרִיב לֵיהּ וְשַׁוֵּי מְדוֹרֵיהּ בִּתְרֵין אִדְּרִין וְאָחִיד לְהַאי וּלְהַאי דְּאִנּוּן תְּרֵין אִתְקַשְּׁרוּ כְּחֲדָא. דִּכְתִיב יִשְׁכֹּן חֲצֵרֶיךָ. חֲצֵרֶיךָ וַדַּאי תְּרֵי.

בְּגִינֵי כָּךְ חֲסִידֵי קַדְמָאֵי סָבָאן דְּהָכָא כַּד מַקְרִיבִין בְּנַיְיהוּ לְקָרְבָּנָא דָא. פָּתְחֵי וְאָמְרֵי אַשְׁרֵי תִּבְחַר וּתְקָרֵב יִשְׁכֹּן חֲצֵרֶיךָ. אִנּוּן דְּקָיְימֵי עֲלַיְיהוּ אָמְרֵי נִשְׂבְּעָה בְּטוּב בֵּיתֶךָ קְדוֹשׁ הֵיכָלֶךָ. לְבָתָר מְבָרֵךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַכְנִיסוֹ בִּבְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ. וְאִנּוּן דְּקָיְימֵי עֲלַיְיהוּ אָמְרֵי כְּשֵׁם שֶׁהִכְנַסְתּוֹ לַבְּרִית וְכוּ׳. וְתָנְיָנָן בְּקַדְמִיתָא לִבְעֵי בַּר נָשׁ רַחֲמִין עֲלֵיהּ וּלְבָתַר עַל אַחֲרָא דִּכְתִיב, (ויקרא טז) וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ בְּקַדְמִיתָא וּלְבָתַר וּבְעַד כָּל קְהַל יִשְׂרָאֵל. וְאָנָן אוֹרְחָא דָא נַקְטִינָן וְהָכִי שַׁפִּיר וְחָזֵי לְקַמָּאן.

אָמַר רִבִּי אַבָּא וַדַּאי כָּךְ הוּא וְיָאוֹת מִלָּה, וּמַאן דְּלָא אָמַר הָכִי אַפִּיק גַּרְמֵיהּ מֵעֲשָׂרָה חֲפוֹת דְּזַמִּין קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמֶעְבַּד לְצַדִּיקַיָּא בְּעָלְמָא דְּאָתֵי, וְכֻלְּהוּ מִתְקַשְּׁרָן בְּהַאי. וּבְגִינֵי כָּךְ עֲשָׂרָה מִילֵּי דְּמְהֵימְנוּתָא אִית בְּהַאי קְרָא אַשְׁרֵי תִּבְחַר וּתְקָרֵב וְגוּ׳. וְכָל מִלָּה וּמִלָּה חַד חֵפָּה אִתְעֲבִיד מִנָּהּ. זַכָּאָה חוּלְקֵיכוֹן בְּעָלְמָא דָּא וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי, דְּהָא אוֹרַיְיתָא מִתְקַשְּׁרָא בְּלִבַּיְיכוּ כְּאִלּוּ קָיְימִיתוּ (דף צה ע"א) בְּגוּפַיְיכוּ בְּטוּרָא דְסִינַי בְּשַׁעְתָּא דְּאִתְיְהִיבַת אוֹרַיְיתָא לְיִשְׂרָאֵל:

פְּתַח אִידָּךְ וְאָמַר (שמות כ) מִזְבַּח אֲדָמָה תַּעֲשֶׂה לִי וְזָבַחְתָּ עָלָיו אֶת עֹלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלָמֶיךָ וְגוּ׳. תָּאנָא כָּל מָאן דְּקָרִיב בְּרֵיהּ לְקָרְבָּנָא דָא, כְּאִלּוּ אַקְרִיב כָּל קָרְבָּנִין דְּעָלְמָא לְקַמֵּיהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּכְאִילּוּ בָּנֵי מַדְבְּחָא וּמִתְרַצָּה בּוֹ וּמִקְרַב אוֹתוֹ, וְשָׁם אֶת מְדוֹרוֹ בִּשְׁנֵי חֲדָרִים, וְאוֹחֵז אֶת זֶה וְאֶת זֶה, שֶׁאוֹתָם הַשְּׁנַיִם נִקְשְׁרוּ יַחַד, שֶׁכָּתוּב יִשְׁכֹּן חֲצֵרֶיךָ, וַדַּאי שְׁנֵי חֲצֵרֶיךָ.

כַּשּׁוּם כָּךְ הַחֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים, זְקֵנֵינוּ שֶׁל כָּאן, כְּשֶׁמַּקְרִיבִים אֶת בְּנֵיהֶם לַקָּרְבָּן הַזֶּה, פּוֹתְחִים וְאוֹמְרִים: אַשְׁרֵי תִּבְחַר וּתְקָרֵב יִשְׁכֹּן חֲצֵרֶיךָ. אוֹתָם שֶׁעוֹמְדִים עֲלֵיהֶם אוֹמְרִים: נִשְׂבְּעָה בְּטוּב בֵּיתֶךָ קְדוֹשׁ הֵיכָלֶךָ. אַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַכְנִיסוֹ בִּבְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ. וְאוֹתָם שֶׁעוֹמְדִים עֲלֵיהֶם אוֹמְרִים: כְּשֵׁם שֶׁהִכְנַסְתּוֹ לַבְּרִית וְכוּ׳. וְשָׁנִינוּ, בַּתְּחִלָּה יְכַפֵּשׁ אָדָם רַחֲמִים עָלָיו, וְאַחַר כָּךְ עַל הָאַחֵר, שֶׁכָּתוּב (ויקרא טז) וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ - בַּתְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ - וּבְעַד כָּל קְהַל יִשְׂרָאֵל. וְאָנוּ לָקַחְנוּ אֶת הַדֶּרֶךְ הַזּוֹ, וְכָךְ יָפֶה וְרָאוּי לְפָנֵינוּ.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, וַדַּאי כָּךְ הוּא וְנָאֶה הַדָּבָר. וּמִי שֶׁלֹּא אוֹמֵר כָּךְ, הוּא מוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מֵעֲשָׂרָה חֲפוֹת שֶׁעָתִיד לַעֲשׂוֹת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַצַּדִּיקִים בָּעוֹלָם הַבָּא. וְכֻלָּם נִקְשָׁרִים בָּזֶה. וּמִשּׁוּם כָּךְ עֲשָׂרָה דְּבָרִים שֶׁל הֶאֱמוּנָה יֵשׁ בַּפָּסוּק הַזֶּה אַשְׁרֵי תִּבְחַר וּתְקָרֵב וְגוּ׳, וּמִכָּל דָּבָר וְדָבָר נַעֲשִׂית חֲפָּה אַחַת מִמֶּנָּה. אַשְׁרֵי חֶלְקְכֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהֲרֵי הַתּוֹרָה נִקְשֶׁרֶת בִּלְבַבְכֶם כְּאִלּוּ עֲמַדְתֶּם בְּגוּפְכֶם בְּהַר סִינַי בְּשָׁעָה שְׁנִּתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל.

פְּתַח אַחֵר וְאָמַר, (שמות כ) מִזְבַּח אֲדָמָה תַּעֲשֶׂה לִי וְזָבַחְתָּ עָלָיו אֶת עֹלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלָמֶיךָ וְגוּ׳. שָׁנִינוּ, כָּל מִי שֶׁמַּקְרִיב אֶת בְּנוֹ לַקָּרְבָּן הַזֶּה, כְּאִלּוּ הִקְרִיב אֶת כָּל הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁל הָעוֹלָם לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּכְאִלּוּ בָּנָה

שְׁלִימָתָא קַמֵּיהּ. בְּגִינֵי כָּךְ בָּעֵי לְסַדְּרָא מַדְבְּחָא בְּמָאנָא חַד מַלְיָא אַרְעָא לְמִגְזַר עֲלֵיהּ הַאי קָיְימָא קַדִּישָׁא, וְאִתְחַשִּׁיב קַמֵּי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּאִלּוּ אַדְבַּח עֲלֵיהּ עִלָּוֹן וְקָרְבָּנִין עָאנָא וְתוֹרֵי.

וְנִיחָא לֵיהּ יַתִּיר מִכֻּלְּהוּ דִּכְתִיב וְזָבַחְתָּ עָלָיו אֶת עֹלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלָמֶיךָ וְגוּ׳. בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַזְכִּיר אֶת שְׁמִי. מַהוּ אַזְכִּיר אֶת שְׁמִי (את) דָּא מִילָּה דִּכְתִיב בָּהּ סוֹד יְיָ לִירֵאָיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעֵם. הַאי מִזְבַּח אֲדָמָה וַדַּאי כְּמָא דְּאָמִינָא. בַּתְּרֵיהּ מַה כְּתִיב וְאִם מִזְבַּח אֲבָנִים תַּעֲשֶׂה לִי. רֶמֶז לְגִיּוֹרָא כַּד אִתְגַּיֵּר דְּאִיהוּ מֵעֵם קְשֵׁי קְדָל וּקְשֵׁי לִבָּא, הַאי אִקְרֵי מִזְבַּח אֲבָנִים.

לֹא תִבְנֶה אֶתְהֶן גָּזִית. מָה הוּא, דְּבָעֵי לְאֲעָלָא לֵיהּ בְּפוּלְחָנָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא (פגין) וְלָא יִגְזַר יָתֵיהּ עַד דְּיִנְשֵׁי פּוּלְחָנָא אַחֲרָא דְּעָבַד עַד הָכָא וְיַעֲדֵי מִנֵּיהּ הַהוּא קַשְׁיוּ דְּלִבָּא. וְאִי אִתְגְּזַר וְלָא אַעֲדֵי מִנֵּיהּ הַהוּא קַשְׁיָא דְּלִבָּא לְמֵיעַל בְּפוּלְחָנָא קַדִּישָׁא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, הָרֵי הוּא כְּהַאי פְּסִילָא דְּאַבְנָא דְּגַזְרֵי לֵיהּ מֵהַאי גִּיסָא וּמֵהַאי גִּיסָא וְאִשְׁתְּאַר אַבְנָא כִּדְבִקְדְמִיתָא. בְּגִין כָּךְ לֹא תִבְנֶה אֶתְהֶן גָּזִית. דְּאִי אִשְׁתְּאַר בְּקַשְׁיוּתֵיהּ, כִּי חַרְבְּךָ הֲנַפְתָּ עָלֶיהָ וַתְּחַלְּלֶיהָ, כְּלוֹמַר הַהוּא גְּזִירוּ דְּאִתְגְּזַר לָא מְהַנְיָא לֵיהּ.

בְּגִינֵי כָּךְ זַכָּאָה חוּלְקֵיהּ דְּמַאן דְּאַקְרִיב הַאי קָרְבָּנָא בְּחֶדְוָותָא בְּרַעְוָא קַמֵּי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּבָעֵי לְמֶחֱדֵי בְּהַאי חוּלְקָא כָּל (ד"א ל"ג הַהוּא) יוֹמָא דִּכְתִיב, (תהלים ה) וְיִשְׂמְחוּ כָל חוֹסֵי בָךְ לְעוֹלָם יְרַנְּנוּ וְתָסֵךְ עֲלֵימוֹ וְיַעֲלְצוּ בְךָ אֹהֲבֵי שְׁמֶךָ:

פְּתַח אִידָּךְ וְאָמַר וַיְהִי אַבְרָם בֶּן תִּשְׁעִים שָׁנָה מִזְבֵּחַ שָׁלֵם לְפָנָיו. מִשּׁוּם כָּךְ צָרִיךְ לְסַדֵּר מִזְבֵּחַ עִם כְּלִי אֶחָד מָלֵא עָפָר לָמוּל עָלָיו אֶת הַבְּרִית הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה, וְנֶחְשָׁב לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּאִלּוּ זָבַח עָלָיו עוֹלוֹת וְקָרְבָּנוֹת, צֹאן וּבָקָר. וְנוֹחַ לוֹ יוֹתֵר מִכֻּלָּם, שֶׁכָּתוּב וְזָבַחְתָּ עָלָיו אֶת עֹלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלָמֶיךָ וְגוּ׳. בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַזְכִּיר אֶת שְׁמִי. מַהוּ אַזְכִּיר אֶת שְׁמִי? [את] זוֹ הַמִּילָה, שֶׁכָּתוּב בָּהּ (תהלים כה) סוֹד ה׳ לִירֵאָיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעֵם. מִזְבַּח הָאֲדָמָה הַזֶּה וַדַּאי כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, מַה כָּתוּב אַחֲרָיו? וְאִם מִזְבַּח אֲדָמָה תַּעֲשֶׂה לִי. רֶמֶז לַגֵּר כַּאֲשֶׁר מִתְגַּיֵּר, שֶׁהֵם מֵעֵם קְשֵׁה עֹרֶף וּקְשֵׁה לֵב. זֶה נִקְרָא מִזְבַּח אֲבָנִים.

לֹא תִבְנֶה אֶתְהֶן גָּזִית, מַה זֶּה? שֶׁצָּרִיךְ לְהַכְנִיסוֹ לַעֲבוֹדַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, [כדי] וְלֹא יָמוּל אוֹתוֹ, עַד שֶׁיִּשְׁכַּח עֲבוֹדָה הָאַחֶרֶת שֶׁעָבַד עַד עַתָּה, וְיָסִיר מִמֶּנּוּ אוֹתוֹ קְשֵׁי הַלֵּב. וְאִם נִמּוֹל וְלֹא הוּסַר מִמֶּנּוּ אוֹתוֹ קְשֵׁי הַלֵּב לְהַכְנֵס לַעֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הֲרֵי הוּא כְּפֶסֶל הָאֶבֶן הַזֶּה שֶׁגּוֹזְרִים אוֹתוֹ מֵהַצַּד הַזֶּה וּמִן הַצַּד הַזֶּה, וְנִשְׁאָר אֶבֶן כְּבָרִאשׁוֹנָה. מִשּׁוּם כָּךְ לֹא תִבְנֶה אֶתְהֶן גָּזִית. שֶׁאִם הוּא נִשְׁאָר בְּקַשְׁיוּתוֹ - כִּי חַרְבְּךָ הֲנַפְתָּ עָלֶיהָ וַתְּחַלְּלֶהָ. כְּלוֹמַר, אוֹתָהּ הַמִּילָה שֶׁנִּמּוֹל אֵינָהּ מוֹעִילָה לוֹ. מִשּׁוּם כָּךְ, אֲשֶׁרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל מִי שֶׁמַּקְרִיב אֶת הַקָּרְבָּן הַזֶּה בְּשִׂמְחָה וּבְרָצוֹן לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְצָרִיךְ לִשְׂמֹחַ בְּחֶלֶק הַזֶּה כָּל הַיּוֹם [ההוא], שֶׁכָּתוּב (שם ה) וְיִשְׂמְחוּ כָל חוֹסֵי בָךְ לְעוֹלָם יְרַנְּנוּ וְתָסֵךְ עֲלֵימוֹ וְיַעֲלְצוּ בְךָ אֹהֲבֵי שְׁמֶךָ.

פְּתַח אַחֵר וְאָמַר, (בראשית יז) וַיְהִי אַבְרָם בֶּן תִּשְׁעִים שָׁנָה וְתֵשַׁע

וְתִשַּׁע שָׁנִים וַיֵּרָא יְיָ וְגוֹ׳ אֲנִי אֵל שַׁדַּי הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וְגוֹ׳. הַאי קְרָא אִית לְעַיְינָא בֵּיהּ וְקַשְׁיָא בְּכַמָּה אוֹרְחִין, וְכִי עַד הַשְׁתָּא לָא אִתְגְּלִי לֵיהּ קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַבְרָהָם אֶלָּא (עד) **הָאִידְנָא כַּד מָטָא לְהַנֵּי יוֹמִין וַיֵּרָא יְיָ אֶל אַבְרָם וְלָא קֻדָּם. וְהָכְתִּיב וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל אַבְרָם. וַיְיָ אָמַר אֶל אַבְרָם. וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדוֹעַ תֵּדַע וְגוֹ׳. וְהָאִידְנָא מָנֵי חוּשְׁבַּן יוֹמִין, וְכַד מָנֵי לְהוּ כְּתִיב וַיֵּרָא יְיָ אֶל אַבְרָם, אִשְׁתְּמַע דְּעַד הַשְׁתָּא לָא אִתְגְּלִי עֲלוֹי. וְעוֹד דִּכְתִיב בֶּן תִּשְׁעִים שָׁנָה וְתִשַּׁע שָׁנִים, בְּקַדְמִיתָא שָׁנָה וּלְבַסּוֹף שָׁנִים.**

אֶלָּא הָכִי תָּאנָא, כָּל אִנּוּן יוֹמִין לָא כְּתִיב וַיֵּרָא, מָאי טַעְמָא, אֶלָּא כָּל כְּמָה דְּהַוָה אָטִים וְסָתִים (כד) **קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לָא אִתְגְּלִי עֲלֵיהּ כִּדְקָחֲזֵי. הָאִידְנָא אִתְגְּלִי עֲלֵיהּ דִּכְתִיב וַיֵּרָא. מָאי טַעְמָא. מִשּׁוּם דְּבָעָא לְגַלֵּי בֵּיהּ הַאי אָת כִּתְרָא קַדִּישָׁא.**

וְעוֹד דְּבָעָא קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַפָּקָא מִנֵּיהּ זַרְעָא קַדִּישָׁא, וְקַדִּישָׁא לָא לֶהֱוֵי בְּעוֹד דְּאִיהוּ אָטִים בִּשְׂרָא, אֶלָּא אָמַר הַשְׁתָּא דְּהוּא בֶּן תִּשְׁעִים שָׁנָה וְתִשַּׁע שָׁנִים וּזְמַן קָרִיב הוּא דְּיִנְפּוֹק מִנֵּיהּ זַרְעָא קַדִּישָׁא, לֶהֱוֵי הוּא קַדִּישָׁא בְּקַדְמִיתָא וּלְבָתַר יִנְפּוֹק מִנֵּיהּ זַרְעָא קַדִּישָׁא. בְּגִין כָּךְ מָנֵי יוֹמוֹי בְּהַאי וְלָא בְּכָל הַנֵּי זְמָנֵי קַדְמִיתָא. תּוּ תִּשְׁעִים שָׁנָה, דְּכָל יוֹמוֹי קַדְמָאֵי לָא הֲווֹ שָׁנִים אֶלָּא כְּחַד שָׁנָה דְּלָא הֲווֹ יוֹמוֹי יוֹמִין, הַשְׁתָּא דְּמָטָא לְהַאי שָׁנִים, אִנּוּן וְלָא שָׁנָה:

וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי אֵל שַׁדַּי. מָאי מַשְׁמַע דְּעַד הַשְׁתָּא לָא קָאָמַר אֲנִי אֵל שַׁדַּי. אֶלָּא הָכִי תָּאנָא, עֲבַד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כִּתְרִין תַּתָּאִין דְּלָא קַדִּישִׁין לְתַתָּא. וְכָל אִנּוּן דְּלָא

שָׁנִים וַיֵּרָא ה׳ וְגוֹ׳, אֲנִי אֵל שַׁדַּי הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וְגוֹ׳. בַּפְּסוּק הַזֶּה יֵשׁ לְעַיֵּן בּוֹ, וְקָשֶׁה בְּכַמָּה דְּרָכִים. וְכִי עַד עַתָּה לֹא הִתְגַּלָּה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם אֶלָּא [עד] כַּעַת, כְּשֶׁהִגִּיעַ לַיָּמִים הָאֵלֶּה, וַיֵּרָא ה׳ אֵלָיו וְלֹא קֹדֶם? וַהֲרֵי כָּתוּב וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל אַבְרָם. וַה׳ אָמַר אֶל אַבְרָם. וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדוֹעַ תֵּדַע וְגוֹ׳, וְכָעֵת מוֹנֶה אֶת חֶשְׁבּוֹן הַיָּמִים, וּכְשֶׁמּוֹנֶה אוֹתָם, כָּתוּב וַיֵּרָא ה׳ אֶל אַבְרָם, נִשְׁמָע שֶׁעַד עַתָּה לֹא הִתְגַּלָּה עָלָיו! וְעוֹד, שֶׁכָּתוּב בֶּן תִּשְׁעִים שָׁנָה וְתִשַּׁע שָׁנִים. בַּתְּחִלָּה שָׁנָה, וְאַחַר כָּךְ שָׁנִים!.

אֶלָּא כָּךְ שָׁנִינוּ, כָּל אוֹתָם הַיָּמִים לֹא כָּתוּב וַיֵּרָא. מָה הַטַּעַם? אֶלָּא כָּל מַה שֶּׁהָיָה אָטוּם וְסָתוּם, [כד] לֹא הִתְגַּלָּה עָלָיו הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כָּרָאוּי. כְּעֵת הִתְגַּלָּה אֵלָיו, שֶׁכָּתוּב וַיֵּרָא. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁרָצָה לְגַלּוֹת בּוֹ הָאוֹת הַזּוֹ, הַכֶּתֶר הַקָּדוֹשׁ.

וְעוֹד, כְּשֶׁרָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ זֶרַע קָדוֹשׁ, וְקָדוֹשׁ לֹא יִהְיֶה כְּשֶׁעֲדַיִן הוּא בְּבָשָׂר אָטוּם, אֶלָּא אָמַר, כְּעֵת שֶׁהוּא בֶּן תִּשְׁעִים וְתִשַּׁע שָׁנִים וְלִזְמַן קָרוֹב הוּא שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ זֶרַע קָדוֹשׁ, שֶׁיִּהְיֶה הוּא קָדוֹשׁ בַּהַתְחָלָה, וְאַחַר כָּךְ יֵצֵא מִמֶּנּוּ זֶרַע קָדוֹשׁ. מִשּׁוּם כָּךְ מָנָה אֶת יָמָיו בָּזֶה, וְלֹא בְּכָל הַזְּמַנִּים הַלָּלוּ שֶׁבַּהַתְחָלָה. עוֹד, תִּשְׁעִים שָׁנָה - שֶׁכָּל יָמָיו הָרִאשׁוֹנִים לֹא הָיוּ שָׁנִים, אֶלָּא כְּשָׁנָה אַחַת, שֶׁלֹּא הָיוּ יָמָיו יָמִים. עַכְשָׁו שֶׁהִגִּיעַ לָזֶה, הֵם שָׁנִים וְלֹא שָׁנָה.

וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי אֵל שַׁדַּי. מַה מַּשְׁמִיעַ שֶׁעַד עַכְשָׁו לֹא אָמַר אֲנִי אֵל שַׁדַּי? אֶלָּא כָּךְ שָׁנִינוּ, עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כִּתְרִים תַּחְתּוֹנִים שֶׁאֵינָם קְדוֹשִׁים לְמַטָּה,

אִתְגְּזָרוּ יִסְתָּאֲבוּן בְּהוֹן.

וּרְשִׁימִין בְּהוֹן, וּמַאי רְשׁוּמָא אִית בְּהוֹן, דְּאִתְחָזֵי בְּהוּ שי״ן דל״ת וְלָא יַתִּיר, וּבְגִין כָּךְ אִסְתַּאֲבוּן בְּהוּ וְאִתְדַּבְּקוּן בְּהוּ. בָּתַר דְּאִתְגְּזָרוּ נָפְקִין מְאַלֵּין וְעָאלִין בְּגַרְפּוֹי דִּשְׁכִינְתָּא וְאִתְגַּלְיָא בְּהוּ יו״ד רְשִׁימָא קַדִּישָׁא אָת קַיְימָא שְׁלִים (דף צה ע״ב) **וְאִתְרְשִׁים בְּהוּ שד״י וְאִשְׁתְּלִים בְּקִיּוּמָא שְׁלִים, וְעַל דָּא כְּתִיב בְּהַאי אֲנִי אֵל שַׁדַּי.**

הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וְהְיֵה תָמִים, שְׁלִים, דְּהַשְׁתָּא אָת חָסֵר בְּרִשְׁימָא דְשי״ן וְדל״ת, גְּזַר גַּרְמָךְ וֶהֱוֵי שְׁלִים בִּרְשִׁימָא דְיו״ד. וּמַאן דְּאִיהוּ בִּרְשׁוּמָא דָא אִתְחָזֵי לְאִתְבָּרְכָא בִּשְׁמָא דָא דִּכְתִיב, (בראשית כח) **וְאֵל שַׁדַּי יְבָרֵךְ אוֹתְךָ.**

מַהוּ אֵל שַׁדַּי. הַהוּא דְּבִרְכָאן נָפְקָן מִנֵּיהּ, הוּא דְשַׁלִּיט עַל כִּתְרִין תַּתָּאִין, וְכֻלָּא מִדַּחֲלָתֵיהּ דָּחֲלִין וּמִזְדַּעְזְעִין, בְּגִין כָּךְ מָאן דְּאִתְגְּזַר, כָּל אִנּוּן דְּלָא קַדִּישִׁין אִתְרַחֲקָן מִנֵּיהּ וְלָא שָׁלְטִין בֵּיהּ. וְלָא עוֹד אֶלָּא דְּלָא נָחִית לַגֵּיהִנֹּם דִּכְתִיב, (ישעיה ס) **וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים וְגוֹ׳.** (כל אנון דאתגזרו אקרון צדיקים, ובגין כך לעולם ירשו ארץ, דלא ירית האי ארץ אלא דאברר צדיק, אוף הכא ועמך כלם צדיקים לעולם ירשו ארץ וגו׳)

אָמַר רִבִּי אַבָּא זַכָּאִין אַתּוּן בְּעָלְמָא דֵּין וּבְעָלְמָא דְאָתֵי, זַכָּאָה חוּלְקֵי דְאָתֵינָא לְמִשְׁמַע מִלִּין אִלֵּין מִפּוּמֵיכוֹן, כֻּלְּכוּ קַדִּישִׁין, כֻּלְּכוּ בְּנֵי אֶלְהָא קַדִּישָׁא, עֲלַיְיכוּ כְתִיב, (ישעיה מד) **זֶה יֹאמַר לַיְיָ אָנִי וְזֶה יִקְרָא בְשֵׁם יַעֲקֹב וְזֶה יִכְתֹּב יָדוֹ לַיְיָ וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יְכַנֶּה. כָּל חַד מִנְּכוֹן אָחִיד וְאִתְקַשַּׁר בְּמַלְכָּא קַדִּישָׁא עִלָּאָה, וְאַתּוּן רַבְרְבָן מְמַנָּן תְּרֵיסִין מֵהַהִיא אֶרֶץ דְּאִקְרֵי אֶרֶץ הַחַיִּים דְּרַבְרְבָנוֹהִי אָכְלִין מִמַּנָּא דְטַלָּא קַדִּישָׁא:**

וְכָל אוֹתָם שֶׁלֹּא נִמּוֹלִים, נִטְמָאִים בָּהֶם.

וּרְשִׁימִים בָּהֶם. וּמָה הָרִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם? שֶׁנִּרְאֶה בָּהֶם שי״ן דָּלֶ״ת וְלֹא יוֹתֵר, וּמִשּׁוּם כָּךְ נִטְמָאִים בָּהֶם וְנִדְבָּקִים בָּהֶם. אַחַר שֶׁנִּמּוֹלִים יוֹצְאִים מֵאֵלּוּ, וְנִכְנָסִים לְכַנְפֵי הַשְּׁכִינָה, וּמִתְגַּלֶּה בָּהֶם יוֹ״ד, הָרִשּׁוּם הַקָּדוֹשׁ, אוֹת הַבְּרִית הַשָּׁלֵם, וְנִרְשָׁם בָּהֶם שַׁדַּ״י, וְנִשְׁלָמִים בְּקִיּוּם שָׁלֵם, וְעַל כֵּן כָּתוּב בָּזֶה אֲנִי אֵל שַׁדַּי.

הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וְהְיֵה תָמִים. שֶׁכְּבָעֵת אוֹת חֲסֵרָה בְּרִשּׁוּם שֶׁל שי״ן וְדָלֶ״ת. מוֹל אֶת עַצְמְךָ, וֶהֱיֵה שָׁלֵם בְּרִשּׁוּם שֶׁל יוֹ״ד. וּמִי שֶׁהוּא בְּרִשּׁוּם הַזֶּה, רָאוּי לְהִתְבָּרֵךְ בַּשֵּׁם הַזֶּה, שֶׁכָּתוּב (בראשית כח) וְאֵל שַׁדַּי יְבָרֵךְ אוֹתְךָ.

מַה זֶּה אֵל שַׁדַּי? הַהוּא שֶׁמִּמֶּנּוּ יוֹצְאוֹת הַבְּרָכוֹת, הוּא שֶׁשּׁוֹלֵט עַל כָּל הַכִּתְרִים הַתַּחְתּוֹנִים, וְהַכֹּל פּוֹחֲדִים מִיִּרְאָתוֹ וּמִזְּדַעְזְעִים. מִשּׁוּם כָּךְ, מִי שֶׁנִּמּוֹל, כָּל אוֹתָם שֶׁאֵינָם קְדוֹשִׁים מִתְרַחֲקִים מִמֶּנּוּ וְלֹא שׁוֹלְטִים בּוֹ, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁלֹּא יוֹרֵד לַגֵּיהִנֹּם, שֶׁכָּתוּב (ישעיה ס) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים וְגוֹ׳. [כל אוֹתם שֶׁנִּמּוֹלוּ נִקְרָאִים צַדִּיקִים, וּמִשּׁוּם כָּךְ לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ, שֶׁאֵין יוֹרֵשׁ אֶת הָאָרֶץ הַזּוֹ אֶלָּא הַהוּא שֶׁנִּקְרָא צַדִּיק, אַף כָּךְ, וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ וְגוֹ׳]

אָמַר רַבִּי אַבָּא, אַשְׁרֵיכֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא, אַשְׁרֵי חֶלְקִי שֶׁבָּאתִי לִשְׁמֹעַ אֶת הַדְּבָרִים הַלָּלוּ מִפִּיכֶם. כֻּלְּכֶם קְדוֹשִׁים, כֻּלְּכֶם בְּנֵי הָאֱלוֹהַּ הַקָּדוֹשׁ. עֲלֵיכֶם כָּתוּב (שם מד) זֶה יֹאמַר לַה׳ אֲנִי וְזֶה יִקְרָא בְשֵׁם יַעֲקֹב וְזֶה יִכְתֹּב יָדוֹ לַה׳ וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יְכַנֶּה. כָּל אֶחָד מִכֶּם אֶחוּז וְקָשׁוּר בַּמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ הָעֶלְיוֹן, וְאַתֶּם גְּדוֹלִים מְמֻנִּים מְגַנִּים מֵאוֹתָהּ הָאָרֶץ שֶׁנִּקְרֵאת אֶרֶץ הַחַיִּים, שֶׁגְּדוֹלֶיהָ אוֹכְלִים מִן הַמָּן שֶׁל הַשֻּׁל הַקָּדוֹשׁ.

פָּתַח אִידָּךְ וְאָמַר (קהלת י) **אַשְׁרֵיךָ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ בֶּן חוֹרִין וְשָׂרַיִךְ בָּעֵת יֹאכֵלוּ. וּכְתִיב אֵי לָךְ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ נַעַר וְשָׂרַיִךְ בַּבֹּקֶר יֹאכֵלוּ.** הַנֵּי קְרָאֵי קַשְׁיָין אַהְדָדֵי. וְלָא קַשְׁיָין, הַאי דִּכְתִיב אַשְׁרֵיךָ אֶרֶץ, דָּא אֶרֶץ דִּלְעֵילָא דְּשָׁלְטָא עַל כָּל אִנּוּן חַיֵּין דִּלְעֵילָא. וּבְגִין כָּךְ אִקְרֵי אֶרֶץ הַחַיִּים, וְעַלָּהּ כְּתִיב, (דברים יא) אֶרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ דֹּרֵשׁ אוֹתָהּ תָּמִיד. וּכְתִיב אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכֵּנוּת תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם לֹא תֶחְסַר כֹּל בָּהּ. לֹא תֶחְסַר כֹּל בָּהּ דַּיְיקָא. וְכָל כָּךְ לָמָּה, מִשּׁוּם דְּכְתִיב שֶׁמַּלְכֵּךְ בֶּן חוֹרִים. דָּא קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (שמות ד) **בְּנִי בְכוֹרִי יִשְׂרָאֵל.**

בֶּן חוֹרִין, מַהוּ בֶּן חוֹרִין כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (ויקרא כה) **יוֹבֵל הִיא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם. וּכְתִיב וּקְרָאתֶם דְּרוֹר בָּאָרֶץ דָּהָא כָּל חֵירוּ מִיּוֹבְלָא קָא אָתֵי. בְּגִין כָּךְ בֶּן חוֹרִין. וְאִי תֵּימָא בֶּן חוֹרִין וְלָא כְתִיב בֶּן חֵירוּת. הָכִי הוּא וַדָּאי בֶּן חֵירוּת מִיבְעֵי לֵיהּ.**

אֶלָּא בְּמַתְנִיתָא סְתִימָאָה דִּילָן תְּנִינָא. כַּד מִתְחַבְּרָן יו"ד בְּהּ' כְּדֵין כְּתִיב, (בראשית ב) **וְנָהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן. וְלָא תֵּימָא כַּד מִתְחַבְּרָן, אֶלָּא מִתְחַבְּרָן וַדָּאי. וּבְגִין כָּךְ בֶּן חוֹרִין כְּתִיב, וְעַל דָּא אַשְׁרֵיךָ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ בֶּן חוֹרִין, וְשָׂרַיִךְ בָּעֵת יֹאכֵלוּ בְּחֶדְוָותָא בִּשְׁלִימוּ בְּרַעֲוָא.**

אִי לָךְ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ נַעַר, הַאי אֶרֶץ דִּלְתַתָּא, דְּתַנְיָא כָּל שְׁאַר אַרְעֵי דִּשְׁאָר עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת אִתְיְהִיבוּ לְרַבְרְבִין תְּרֵיסִין דִּמְמַנָּן עֲלַיְיהוּ, וְעִילָּא מִכֻּלְּהוּ הַהוּא דִּכְתִיב בֵּיהּ (תהלים לז) **נַעַר הָיִיתִי גַּם זָקַנְתִּי. וְתָאנָא הַאי קְרֵא שָׁרוֹ שֶׁל עוֹלָם אָמְרוּ. וְעַל דָּא כְתִיב אִי לָךְ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ נַעַר.** וַוי פָּתַח אַחֵר וְאָמַר, (קהלת י) אַשְׁרֵיךָ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ בֶּן חוֹרִים וְשָׂרַיִךְ בָּעֵת יֹאכֵלוּ. וְכָתוּב (שם) אֵי לָךְ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ נָעַר וְשָׂרַיִךְ בַּבֹּקֶר יֹאכֵלוּ. הַפְּסוּקִים הַלָּלוּ קָשִׁים דֵּדָדִית, וְלֹא קָשִׁים. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב אַשְׁרֵיךָ אֶרֶץ - זוֹ הָאָרֶץ שֶׁלְּמַעְלָה שֶׁשּׁוֹלֶטֶת עַל כָּל אוֹתָם הַחַיִּים שֶׁלְּמַעְלָה, וּמִשּׁוּם כָּךְ נִקְרֵאת אֶרֶץ הַחַיִּים, וְעָלֶיהָ כָּתוּב (דברים יא) אֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ דֹּרֵשׁ אוֹתָהּ תָּמִיד. וְכָתוּב אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכֵּנוּת תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם לֹא תֶחְסַר כֹּל בָּהּ. לֹא תֶחְסַר כֹּל בָּהּ. בִּמְדַיֵּק. וְכָל כָּךְ לָמָּה? מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב שֶׁמַּלְכֵּךְ בֶּן חוֹרִים, זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ד) בְּנִי בְכוֹרִי יִשְׂרָאֵל.

בֶּן חוֹרִים, מַה זֶּה בֶּן חוֹרִים? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה) יוֹבֵל הִיא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם, וְכָתוּב וּקְרָאתֶם דְּרוֹר בָּאָרֶץ, שֶׁהֲרֵי כָּל הַחֵרוּת בָּאָה מִן הַיּוֹבֵל, וּמִשּׁוּם כָּךְ בֶּן חוֹרִין. וְאִם תֹּאמַר, בֶּן חוֹרִין, וְלֹא כָתוּב בֶּן חֵרוּת - כָּךְ זֶה בִּוַדַּאי. בֶּן חֵרוּת הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת!

אֶלָּא בְּמִשְׁנָתֵנוּ הַסְּתוּמָה לָמַדְנוּ, כְּשֶׁמִּתְחַבְּרוֹת יו"ד בְּה', אָז כָּתוּב וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן. וְאַל תֹּאמַר כְּשֶׁמִּתְחַבְּרִים, אֶלָּא וַדַּאי מִתְחַבְּרִים, וּמִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב בֶּן חוֹרִים. וְעַל כֵּן אַשְׁרֵיךָ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ בֶּן חוֹרִים, וְשָׂרַיִךְ בָּעֵת יֹאכֵלוּ - בְּשִׂמְחָה, בְּשִׁלְמוּת וּבְרָצוֹן.

אִי לָךְ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ נַעַר - זוֹ הָאָרֶץ שֶׁלְּמַטָּה. שֶׁלָּמְדְנוּ, כָּל שְׁאָר אַרְצוֹת שְׁאָר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, נִתְּנוּ לְגְדוֹלִים מְגֻנִּים שֶׁמְּמֻנִּים עֲלֵיהֶם. וּמֵעַל לְכֻלָּם הַהוּא שֶׁכָּתוּב בּוֹ (תהלים לז) נַעַר הָיִיתִי גַּם זָקַנְתִּי. וְלָמַדְנוּ, הַפָּסוּק הַזֶּה אָמַר אוֹתוֹ שָׁרוֹ שֶׁל עוֹלָם,

לְעָלְמָא דְּמִסְטְרָא דָא יָנְקָא, וְכַד יִשְׂרָאֵל בְּגָלוּתָא יַנְקִין כְּמַאן דְּיַנִּיק מֵרְשׁוּתָא אַחֲרָא. **וְשָׂרַיִךְ בַּבֹּקֶר יֹאכֵלוּ וְלָא בְכוּלֵּי יוֹמָא. בַּבֹּקֶר וְלָא בִּזְמָנָא אַחֲרָא דְּיוֹמָא.** דְּתַנְיָא בְּשַׁעֲתָא דְּרַחֲמָה זוֹרַחַת וְאַתְיָין וְסָגְדִין לֵיהּ לְשִׁמְשָׁא רוּגְזָא תָּלֵי בְּעָלְמָא, בְּשַׁעֲתָא דְּמִנְחָה רוּגְזָא תַּלְיָא בְּעָלְמָא. מָאן גָּרִים הַאי, מִשּׁוּם דְּמַלְכֵּךְ נַעַר הַהוּא דְּאִקְרֵי נַעַר. וְאַתּוּן זַכָּאֵי קְשׁוֹט קַדִּישֵׁי עֶלְיוֹנִין בְּנֵי מַלְכָּא קַדִּישָׁא לָא יָנְקִין מֵהַאי סִטְרָא, אֶלָּא מֵהַהוּא אֲתַר קַדִּישָׁא דִּלְעֵילָא. עֲלַיְיכוּ כְּתִיב, (דברים ד) **וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּיְיָ אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם:**

פָּתַח רִבִּי אַבָּא וְאָמַר (ישעיה ה) **אָשִׁירָה נָא לִידִידִי שִׁירַת דּוֹדִי לְכַרְמוֹ וְגו'. וַיְעַזְּקֵהוּ וַיְסַקְּלֵהוּ וְגו'. הַנֵּי קְרָאֵי אִית לְאִסְתַּכְּלָא בְּהוּ. אַמַּאי כְּתִיב שִׁירָה, תּוֹכָחָה מִיבְעֵי לֵיהּ. לִידִידִי, לְדוֹדִי מִיבְעֵי לֵיהּ. כְּמָה דִּכְתִיב שִׁירַת דּוֹדִי. כֶּרֶם הָיָה לִידִידִי בְּקֶרֶן בֶּן שָׁמֶן. אִסְתַּכַּלְנָא בְּכָל אוֹרַיְיתָא וְלָא אַשְׁכַּחְנָא אַתְרָא דְּאִקְרֵי** (דף צו ע"א) **קֶרֶן בֶּן שָׁמֶן. אֶלָּא הַנֵּי קְרָאֵי הָא אוּקְמוּהָ חַבְרַיָּיא בְּכַמָּה גַּוְונִין וְכֻלְּהוּ שַׁפִּיר וְהָכִי הוּא, אֲבָל אָשִׁירָה נָא לִידִידִי, דָּא יִצְחָק דְּהַוָּה יְדִיד, וְאִקְרֵי יְדִיד עַד לָא יִפּוּק לְעָלְמָא.**

אַמַּאי יְדִיד, דְּתַנְיָנָן רְחִימוּ סַגִּי הֲוָה לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בֵּיהּ דְּלָא אִתְעֲבִיד עַד דְּלָא אִתְגְּזַר אַבְרָהָם אֲבוּהָ וְאִקְרֵי שְׁלִים וְאִתּוֹסַף לֵיהּ ה"א לְאַשְׁלְמוּתָא. וְכֵן לְשָׂרָה הַאי ה"א אִתְיְהִיבַת לָהּ. הָכָא אִית לְאִסְתַּכְּלָא, ה' לְשָׂרָה שַׁפִּיר, אֲבָל לְאַבְרָהָם אַמַּאי ה"א וְלָא יו"ד, י' מִיבְעֵי לֵיהּ דְּהָא הוּא דְּכַר הֲוָה. אֶלָּא רָזָא עִלָּאָה הֲוָה (ד"א הוא) **סָתִים בְּגַוּון** הֲוָה זָכָר. אֶלָּא סוֹד עֶלְיוֹן הֲוָה (הוא) סָתוּם אֶצְלֵנוּ אַבְרָהָם עָלָה לְמַעְלָה, וְנָטַל סוֹד מֵה"א הָעֶלְיוֹנָה וְצַל כֵּן כָּתוּב אִי לָךְ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ נָעַר. אוֹי לְעוֹלָם שֶׁיּוֹנֵק מֵהַצַּד הַזֶּה. וּכְשֶׁיִּשְׂרָאֵל בַּגָּלוּת, יוֹנְקִים כְּמִי שֶׁיּוֹנֵק מֵרְשׁוּת אַחֶרֶת.

וְשָׂרַיִךְ בַּבֹּקֶר יֹאכֵלוּ - וְלֹא בְּכָל הַיּוֹם. בַּבֹּקֶר - וְלֹא בִּזְמַן אַחֵר שֶׁל הַיּוֹם. שֶׁשָּׁנִינוּ, בְּשָׁעָה שֶׁהַחַמָּה זוֹרַחַת וּבָאִים וְסוֹגְדִים לַשֶּׁמֶשׁ, הָרוּגְזָא תְּלוּי בְּעוֹלָם. בְּשַׁעַת הַמִּנְחָה הָרוּגְז תָּלוּי בָּעוֹלָם. מִי גָּרַם אֶת זֶה? מִשּׁוּם שֶׁמַּלְכֵּךְ נָעַר, הַהוּא שֶׁנִּקְרָא נַעַר. וְאַתֶּם צַדִּיקֵי הָאֱמֶת, קְדוֹשִׁים עֶלְיוֹנִים, בְּנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, אֵין יוֹנְקִים מִן הַצַּד הַזֶּה, אֶלָּא מֵאוֹתוֹ הַמָּקוֹם הַקָּדוֹשׁ שֶׁלְּמַעְלָה. עֲלֵיכֶם כָּתוּב (דברים ד) וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם.

פָּתַח רַבִּי אַבָּא וְאָמַר, (ישעיה ה) אָשִׁירָה נָא לִידִידִי שִׁירַת דּוֹדִי לְכַרְמוֹ וְגו'. וַיְעַזְּקֵהוּ וַיְסַקְּלֵהוּ וְגו'. בַּפְּסוּקִים הַלָּלוּ יֵשׁ לְהִתְבּוֹנֵן, לָמָּה כָּתוּב שִׁירָה? הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת תּוֹכָחָה! לִידִידִי? הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת לְדוֹדִי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שִׁירַת דּוֹדִי. כֶּרֶם הָיָה לִידִידִי בְּקֶרֶן בֶּן שָׁמֶן? הִסְתַּכַּלְתִּי בְּכָל הַתּוֹרָה וְלֹא מָצָאתִי מָקוֹם שֶׁנִּקְרָא בֶּן שָׁמֶן. אֶלָּא אֶת הַפְּסוּקִים הַלָּלוּ בֵּאֲרוּ הַחֲבֵרִים בְּכַמָּה צוּרוֹת, וְהַכֹּל יָפֶה וְכָךְ זֶה. אֲבָל אָשִׁירָה נָא לִידִידִי - זֶה יִצְחָק, שֶׁהָיָה יָדִיד, וְנִקְרָא יָדִיד טֶרֶם שֶׁיָּצָא לְעוֹלָם.

לָמָּה יָדִיד? שֶׁשָּׁנִינוּ, אַהֲבָה רַבָּה הָיְתָה לַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בּוֹ שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה טֶרֶם שֶׁנִּמּוֹל אַבְרָהָם אָבִיו, וְנִקְרָא שָׁלֵם, וְנוֹסְפָה לוֹ הֵ"א לְהַשְׁלִימוֹ, וְכֵן לְשָׂרָה הֲרֵי נִתְּנָה לָהּ הֵ"א הַזֹּאת. כָּאן יֵשׁ לְהִתְבּוֹנֵן, ה' לְשָׂרָה זֶה יָפֶה, אֲבָל לְאַבְרָהָם לָמָּה הֵ"א וְלֹא יו"ד? יו"ד הָיָה צָרִיךְ לִכְתֹּב, שֶׁהֲרֵי הוּא

אַבְרָהָם סָלִיק לְעֵילָא וְנָטִיל רָזָא מֵה"א עִלָּאָה דְּאִיהוּ עָלְמָא דְּדִכּוּרָא. ה"א עִלָּאָה וְה"א תַּתָּאָה, הַאי תַּלְיָא בְּדִכּוּרָא, וְהַאי בְּנוּקְבָא וַדַּאי. וּבְגִין כָּךְ אַבְרָהָם סָלִיק בְּה"א דְּעֵילָא, וְשָׂרָה נָחֲתָא בְּה"א דְּלְתַתָּא.

תוֹ דִּכְתִיב כֹּה יִהְיֶה זַרְעֶךָ. וְתָנָא זַרְעֶךָ, זַרְעֶךָ מַמָּשׁ, דְּהַוָה שָׁארֵי לְמֵיעַל בְּהַאי קַיְּים, וּמָאן דְּשָׁארֵי לְמֵיעַל בְּהַאי קַיְּים עָאל. וּבְגִינֵי כָּךְ גִּיּוֹרָא דְּאִתְגְּזַר גֵּר צֶדֶק אִקְרֵי בְּגִין דְּלָא אָתָא מִגִּזְעָא קַדִּישָׁא דְּאִתְגְּזָרוּ, וְעַל דָּא מָאן דְּעָאל בְּהַאי שְׁמֵיהּ כְּהַאי אַבְרָהָם, בְּגִין כָּךְ כְּתִיב בֵּיהּ כֹּה יִהְיֶה זַרְעֶךָ, זַרְעֶךָ מַמָּשׁ. וְאִתְמְסַר לֵיהּ ה"א. וְאִי לָאו דְּאִתְמְסַר ה"א לְשָׂרָה הָוָה לֵיהּ לְאַבְרָהָם לְאוֹלִיד לְתַתָּא כְּמָה דְּהַאי כ"ה אוֹלִידַת לְתַתָּא.

בָּתַר דְּאִתְמַסְרַת ה"א לְשָׂרָה אִתְחַבָּרוּ תְּרֵין הֵהי"ן כְּחָדָא וְאוֹלִידוּ לְעֵילָא, וּמַאי דְּנָפַק מִנַּיְיהוּ הוּא יו"ד, בְּגִינֵי כָּךְ יו"ד אָת רֵישָׁא דְּיִצְחָק דְּכַר. מִכָּאן שָׁארֵי דְּכוּרָא לְאִתְפַּשְׁטָא, וְעַל דָּא כְתִיב, (בראשית כא) כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע. בְּיִצְחָק וְלָא בְּךָ. יִצְחָק אוֹלִיד לְעֵילָא דְּכְתִיב, (מיכה ז) תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב. יַעֲקֹב אַשְׁלִים כֹּלָּא.

וְאִי תֵּימָא וְכִי אַבְרָהָם בְּהַאי אִתְאַחִיד וְלָא יַתִּיר, וְהָא כְתִיב חֶסֶד לְאַבְרָהָם. אֶלָּא חוּלָקָא דִּילֵיהּ כָּךְ הוּא בְּגִין דְּעַבִּיד חֶסֶד עִם בְּנֵי עָלְמָא. אֲבָל לְאוֹלָדָא הָכָא אָחִיד וּמֵהָכָא שָׁארֵי. וְעַל דָּא לָא אִתְגְּזַר אַבְרָהָם אֶלָּא בֶּן תִּשְׁעִים וְתֵשַׁע שָׁנָה. וְרָזָא דְּמִלָּה הָא אִתְיְדַע וְאוֹקִימְנָא בְּמַתְנִיתָא דִּילָן.

וּבְגִין כָּךְ יִצְחָק דִּינָא קַשְׁיָא נָפַק לְאִתְחַדָּא לְחוּלָקֵיהּ, וּלְאוֹלָדָא וְחֶסֶד אִקְרֵי, וְעַל דָּא יַעֲקֹב אַשְׁלִים כֹּלָּא מֵהַאי סִטְרָא וּמֵהַאי שֶׁהִיא הָעוֹלָם שֶׁל הַזָּכָר. הֵ"א הָעֶלְיוֹנָה וְהֵ"א הַתַּחְתּוֹנָה, זוֹ תְּלוּיָה בַּזָּכָר וְזוֹ וַדַּאי בַּנְּקֵבָה. וּמִשּׁוּם כָּךְ אַבְרָהָם עָלָה בְּהֵ"א שֶׁלְּמַעְלָה, וְשָׂרָה יָרְדָה בַּהֵ"א שֶׁלְּמַטָּה.

עוֹד, שֶׁכָּתוּב כֹּה יִהְיֶה זַרְעֶךָ, וְלָמַדְנוּ זַרְעֶךָ - זַרְעֶךָ מַמָּשׁ, שֶׁהָיָה מַתְחִיל לְהִכָּנֵס בַּבְּרִית הַזּוֹ. וּמִי שֶׁמַּתְחִיל לְהִכָּנֵס בַּבְּרִית הַזּוֹ - נִכְנָס. וּמִשּׁוּם כָּךְ הַגֵּר שֶׁמִּתְגַּיֵּר נִקְרָא גֵּר צֶדֶק, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא בָא מִגִּזַּע קָדוֹשׁ שֶׁנִּמּוֹלוּ. וְעַל כֵּן, מִי שֶׁנִּכְנָס בְּזֶה - שְׁמוֹ כָּזֶה: אַבְרָהָם. מִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב בּוֹ כֹּה יִהְיֶה זַרְעֶךָ, זַרְעֶךָ מַמָּשׁ, וְנִמְסַר לוֹ הֵ"א. וְאִם לֹא נִמְסְרָה הֵ"א לְשָׂרָה, הָיָה לוֹ לְאַבְרָהָם לְהוֹלִיד לְמַטָּה, כְּמוֹ שֶׁהֵכֹּה הַזּוֹ מוֹלִידָה לְמַטָּה.

אַחַר שֶׁנִּמְסְרָה לְשָׂרָה הֵ"א, הִתְחַבְּרוּ שְׁתֵּי הֵהֵי"ן יַחַד וְהוֹלִידוּ לְמַעְלָה, וּמַה שֶׁיָּצָא מֵהֶם הוּא יו"ד. מִשּׁוּם כָּךְ יו"ד אוֹת רֹאשׁ שֶׁל יִצְחָק, זָכָר. מִכָּאן מַתְחִיל הַזָּכָר לְהִתְפַּשֵּׁט, וְעַל כֵּן כָּתוּב (בראשית כא) כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע. בְּיִצְחָק וְלָא בְּךָ. יִצְחָק הוֹלִיד לְמַעְלָה, שֶׁכָּתוּב (מיכה ז) תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב, וְיַעֲקֹב הִשְׁלִים הַכֹּל.

וְאִם תֹּאמַר, וְכִי אַבְרָהָם בְּזֶה נֶאֱחַז וְלֹא יוֹתֵר, וַהֲרֵי כָּתוּב חֶסֶד לְאַבְרָהָם? אֶלָּא חֶלְקוֹ כָּךְ הוּא, מִשּׁוּם שֶׁעָשָׂה חֶסֶד עִם בְּנֵי הָעוֹלָם. אֲבָל לְהוֹלִיד - כָּאן הוּא אָחוּז וּמִכָּאן מַתְחִיל, וְעַל כֵּן לֹא נִמּוֹל אַבְרָהָם אֶלָּא בֶּן תִּשְׁעִים וְתֵשַׁע שָׁנָה, וְסוֹד הַדָּבָר הֲרֵי יָדוּעַ, וּבֵאַרְנוּהוּ בְּמִשְׁנָתֵנוּ.

וּמִשּׁוּם כָּךְ יִצְחָק, הַדִּין הַקָּשֶׁה, יָצָא לֶאֱחֹז לְחֶלְקוֹ וּלְהוֹלִיד, וְנִקְרָא חֶסֶד, וְעַל כֵּן יַעֲקֹב הִשְׁלִים הַכֹּל מֵהַצַּד הַזֶּה וּמֵהַצַּד

סִטְרָא, מִסִּטְרָא דְּאַחִידוּ אַבְרָהָם וְיִצְחָק לְחוּלְקֵיהוֹן לְעֵילָא הוּא שְׁלִימוּתָא. מִסִּטְרָא דְּאִתְיְהִיב לְהוּ לְאוֹלָדָא מִתַּתָּא לְעֵילָא הוּא שְׁלִמוּתָא. וְעַל דָּא כְתִיב, (ישעיה מט) יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר. בֵּיהּ אִתְאַחִידוּ גַּוְונִין מֵעֵילָא וּמִתַּתָּא.

וְעַל דָּא כְתִיב הָכָא שִׁירָה דִּכְתִיב, (ישעיה ה) אֲשִׁירָה נָא לִידִידִי. שִׁירָה וַדָּאי, דְּהָא אִקְרֵי לְאוֹלָדָא דְּכַר, דְּהָא אִקְרֵי יְדִיד עַד לָא יִפּוּק לְעָלְמָא. וְאִית דְּאָמְרֵי (דא) אֲשִׁירָה נָא לִידִידִי דָּא אַבְרָהָם כְּמָה דְּאַתְּ אָמֵר, (ירמיה יא) מָה לִידִידִי בְּבֵיתִי. וְאַבְרָהָם יָרֵשׁ יְרוּשָׁה שֶׁל נַחֲלַת הַחֵלֶק הַזֶּה. אֲבָל [על] מַה שֶׁאָמַרְנוּ שֶׁזֶּה יִצְחָק - כָּךְ זֶה.

שִׁירַת דּוֹדִי לְכַרְמוֹ - זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁנִּקְרָא דּוֹדִי, שֶׁכָּתוּב (שיר ה) דּוֹדִי צַח וְאָדוֹם. יְדִידִי - אוֹחֵז בְּדוֹדִי, זָכָר, וּמִמֶּנּוּ נִטַּע כֶּרֶם, שֶׁכָּתוּב כֶּרֶם הָיָה לִידִידִי.

בְּקֶרֶן בֶּן שָׁמֶן, מַה זֶּה בְּקֶרֶן בֶּן שָׁמֶן? אֶלָּא בַּמָּה יָצָא הַכֶּרֶם הַזֶּה וּבַמָּה נִטַּע? חָזַר וְאָמַר בְּקֶרֶן, מַה זֶּה קֶרֶן? שֶׁכָּתוּב (יהושע ו) בְּקֶרֶן הַיּוֹבֵל. בְּקֶרֶן הַיּוֹבֵל מַתְחִיל. וְהַקֶּרֶן הַזּוֹ אֲחוּזָה בְּאוֹתוֹ הַזָּכָר שֶׁנִּקְרָא בֶּן שָׁמֶן.

מַה זֶּה בֶּן שָׁמֶן? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בֶּן חוֹרִים, וּשְׁנֵיהֶם דָּבָר אֶחָד. שָׁמֶן, שֶׁמִּשָּׁם שׁוֹפֵעַ שָׁמֶן וּגְדֻלָּה לְהַדְלִיק הַמְּאוֹרוֹת, וּמִשּׁוּם כָּךְ בֶּן שָׁמֶן. וְהַשָּׁמֶן וְהַמִּשְׁחָה הֵלְּוּ שׁוֹפְעִים וְיוֹצְאִים וּמַדְלִיקִים מְאוֹרוֹת, עַד שֶׁנּוֹטֵל אוֹתוֹ וְכוֹנֵס אוֹתוֹ הַקֶּרֶן הַזֶּה. וְזֶה נִקְרָא קֶרֶן הַיּוֹבֵל. מִשּׁוּם כָּךְ אֵין מִשְׁיַּחַת הַמַּלְכוּת אֶלָּא בְּקֶרֶן, וְעַל כֵּן נִמְשְׁכָה מַלְכוּת דָּוִד, שֶׁנִּמְשַׁח בְּקֶרֶן וְנֶאֱחַז בּוֹ.

וַיַּעַזְקֵהוּ וַיְסַקְּלֵהוּ - כַּסְבַּעַת הַזּוֹ שֶׁמַּקִּיפָה אֶת כָּל הַצְּדָדִים. וַיְסַקְּלֵהוּ - שֶׁהֵסִיר מִמֶּנּוּ וּמֵחֶלְקוֹ הַזֶּה. מִצַּד הָאֲחִיזָה אַבְרָהָם וְיִצְחָק לְחֶלְקָם לְמַעְלָה הִיא הַשְּׁלֵמוּת. מֵהַצַּד שֶׁנִּתַּן לָהֶם לְהוֹלִיד מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה הִיא שְׁלֵמוּת. וְעַל כֵּן כָּתוּב (ישעיה מט) יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר. בּוֹ נֶאֱחֲזוּ הַגְּוָנִים מִמַּעְלָה וּמִמַّטָּה. וְעַל כֵּן כָּתוּב כָּאן שִׁירָה, שֶׁכָּתוּב (שם ה) אֲשִׁירָה נָא לִידִידִי. שִׁירָה וַדַּאי. שֶׁזֶּה נִקְרָא לְהוֹלִיד זָכָר, שֶׁהֲרֵי נִקְרָא יְדִיד טֶרֶם שֶׁיִּבָּא לָעוֹלָם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, [זה] אֲשִׁירָה נָא לִידִידִי - זֶה אַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה יא) מַה לִּידִידִי בְּבֵיתִי. וְאַבְרָהָם יָרַשׁ יְרֻשָּׁה שֶׁל נַחֲלַת הַחֵלֶק הַזֶּה. אֲבָל [על] מַה שֶׁאָמַרְנוּ שֶׁזֶּה יִצְחָק - כָּךְ זֶה.

שִׁירַת דּוֹדִי לְכַרְמוֹ - זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁנִּקְרָא דּוֹדִי, שֶׁכָּתוּב (שיר ה) דּוֹדִי צַח וְאָדוֹם. יְדִידִי - אוֹחֵז בְּדוֹדִי, זָכָר, וּמִמֶּנּוּ נִטַּע כֶּרֶם, שֶׁכָּתוּב כֶּרֶם הָיָה לִידִידִי.

בְּקֶרֶן בֶּן שָׁמֶן, מַה זֶּה בְּקֶרֶן בֶּן שָׁמֶן? אֶלָּא בַּמָּה יָצָא הַכֶּרֶם הַזֶּה וּבַמָּה נִטַּע? חָזַר וְאָמַר בְּקֶרֶן, מַה זֶּה קֶרֶן? שֶׁכָּתוּב (יהושע ו) בְּקֶרֶן הַיּוֹבֵל. בְּקֶרֶן הַיּוֹבֵל מַתְחִיל. וְהַקֶּרֶן הַזּוֹ אֲחוּזָה בְּאוֹתוֹ הַזָּכָר שֶׁנִּקְרָא בֶּן שָׁמֶן.

מַה זֶּה בֶּן שָׁמֶן? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בֶּן חוֹרִים, וּשְׁנֵיהֶם דָּבָר אֶחָד. שָׁמֶן, שֶׁמִּשָּׁם שׁוֹפֵעַ שָׁמֶן וּגְדֻלָּה לְהַדְלִיק הַמְּאוֹרוֹת, וּמִשּׁוּם כָּךְ בֶּן שָׁמֶן. וְהַשָּׁמֶן וְהַמִּשְׁחָה הֵלְּוּ שׁוֹפְעִים וְיוֹצְאִים וּמַדְלִיקִים מְאוֹרוֹת, עַד שֶׁנּוֹטֵל אוֹתוֹ וְכוֹנֵס אוֹתוֹ הַקֶּרֶן הַזֶּה. וְזֶה נִקְרָא קֶרֶן הַיּוֹבֵל. מִשּׁוּם כָּךְ אֵין מִשְׁיַּחַת הַמַּלְכוּת אֶלָּא בְּקֶרֶן, וְעַל כֵּן נִמְשְׁכָה מַלְכוּת דָּוִד, שֶׁנִּמְשַׁח בְּקֶרֶן וְנֶאֱחַז בּוֹ.

וַיַּעַזְקֵהוּ וַיְסַקְּלֵהוּ - כַּסְבַּעַת הַזּוֹ שֶׁמַּקִּיפָה אֶת כָּל הַצְּדָדִים. וַיְסַקְּלֵהוּ - שֶׁהֵסִיר מִמֶּנּוּ וּמֵחֶלְקוֹ

סִטְרִין. (דף צו ע"ב) וַיְסַקְלֻהוּ, דְּאַעֲדֵי מִנֵּיהּ וּמַחוּלְקֵיהּ כָּל אִנּוּן רַבְּרְבִין כָּל אִנּוּן תְּרֵיסִין כָּל אִנּוּן כִּתְרִין תַּתָּאִין, וְהוּא נָסִיב לֵיהּ לְהַאי (קְרָן) כֶּרֶם לְחוּלְקֵיהּ, דִּכְתִיב, כִּי חֵלֶק יְיָ עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ.

וַיִּטָּעֵהוּ שׂוֹרֵק, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (ירמיה ב) וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךְ שׂוֹרֵק, כֻּלּהּ זֶרַע אֱמֶת. כֻּל"ה כְתִיב בְּה"א. מִכָּאן שֶׁאֵרִי אַבְרָהָם לְאוֹלָדָא לְעֵילָא, וּמֵהַאי נָפַק זֶרַע אֱמֶת. כֻּלּהּ זֶרַע אֱמֶת וַדָּאי, הַיְינוּ דְכְתִיב כֹּה יִהְיֶה זַרְעֶךָ, וְכֻלָּא חַד מִלָּה. זַכָּאָה חוּלַקְהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל דְּיָרְתוּ יְרוּתָא קַדִּישָׁא דָא. סוֹפֵיהּ דִּקְרָא (ישעיה ה) וַיִּבֶן מִגְדָּל בְּתוֹכוֹ. מַהוּ מִגְדָּל כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (משלי יח) מִגְדַּל עֹז שֵׁם יְיָ, וְנִשְׂגָּב. בּוֹ רָרוּץ צַדִּיק וַדַּאי.

וְגַם יֶקֶב חָצַב בּוֹ דָּא תַּרְעָא דְצַדֶּק כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (תהלים קיח) פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צֶדֶק. מָאי מַשְׁמַע, דְּכָל בַּר יִשְׂרָאֵל דְּאִתְגְּזַר, עַיֵּיל בְּתַרְוַוּיְהוּ וְזָכֵי לְתַרְוַוּיְהוּ. וּמַאן דְּקָרִיב בְּרִיהּ לְקָרְבָּנָא דָא עַיֵּיל לֵיהּ בִּשְׁמָא קַדִּישָׁא, וְעַל אָת דָּא מִתְקַיְּימִין שְׁמַיָּא וְאַרְעָא דְכְתִיב, (ירמיה לג) אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וָלַיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי. וְהַאי מָארֵיהּ דְּהִלּוּלָא דָא זָכָה לְכֹלָּא לְמֶחֱזֵי קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַנְפִּין בְּאַנְפִּין בְּהַאי יוֹמָא.

זַכָּאָה חוּלָקָנָא דְּזָכִינָא לְהַאי יוֹמָא וְזַכָּאָה חוּלָקָךְ עִמָּנָא, וְהַאי בְּרָא דְּאִתְיְלִיד לָךְ קָרֵינָא עֲלֵיהּ כָּל הַנִּקְרָא בִּשְׁמִי וְגו' יְצַרְתִּיו אַף עֲשִׂיתִיו. וּכְתִיב, (ישעיה נד) וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי יְיָ וְגו'. אוֹזְפוּהָ לְרַבִּי אַבָּא תְּלַת מִילִין.

אָמְרוּ לֵיהּ הַאי מָרֵיהּ דְּהִלּוּלָא, אוּשְׁפִּיזָךְ, זָכָה לְכוּלֵּי הַאי בְּגִין דְּקַיֵּים קִיּוּמָא דְמִצְוָה. אָמַר מָאי הִיא. אָמַר הַהוּא גַּבְרָא, אֶת כָּל אוֹתָם שָׂרִים גְּדוֹלִים, כָּל אוֹתָם הַמַּגִּנִּים, כָּל אוֹתָם הַכְּתָרִים הַתַּחְתּוֹנִים. וְהוּא לָקַח לוֹ אֶת (הקְרָן) הַכֶּרֶם הַזֶּה לְחֶלְקוֹ, שֶׁכָּתוּב (דברים לב) כִּי חֵלֶק ה' עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ.

וַיִּטָּעֵהוּ שׂוֹרֵק - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ב) וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךְ שׂוֹרֵק כֻּלּהּ זֶרַע אֱמֶת. כֻּל"ה כָּתוּב בְּה"א. מִכָּאן הִתְחִיל אַבְרָהָם לְהוֹלִיד לְמַעְלָה, וּמִזֶּה יָצָא זֶרַע אֱמֶת. כֻּלּהּ זֶרַע אֱמֶת וַדַּאי. הַיְינוּ שֶׁכָּתוּב כֹּה יִהְיֶה זַרְעֶךָ, וְהַכֹּל דָּבָר אֶחָד. אַשְׁרֵי חֵלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁיָּרְשׁוּ אֶת הַיְרֻשָּׁה הַקְּדוֹשָׁה הַזּוֹ. סוֹף הַפָּסוּק (ישעיה ה) - וַיִּבֶן מִגְדָּל בְּתוֹכוֹ. מַה זֶּה מִגְדָּל? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי יח) מִגְדַּל עֹז שֵׁם ה' בּוֹ יָרוּץ צַדִּיק וְנִשְׂגָּב. בּוֹ יָרוּץ צַדִּיק וַדַּאי.

וְגַם יֶקֶב חָצַב בּוֹ - זֶה הַשַּׁעַר שֶׁל הַצֶּדֶק, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קיח) פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צֶדֶק. מַה מַּשְׁמִיעֵנוּ? שֶׁכָּל בֶּן יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּמּוֹל, נִכְנָס בִּשְׁנֵיהֶם וְזוֹכֶה לִשְׁנֵיהֶם. וּמִי שֶׁמַּקְרִיב אֶת בְּנוֹ לַקָּרְבָּן הַזֶּה, מַכְנִיס אוֹתוֹ לַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ. וְעַל הָאוֹת הַזּוֹ מִתְקַיְּמִים שָׁמַיִם וָאָרֶץ, שֶׁכָּתוּב (ירמיה לג) אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וָלַיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי. וּבַעַל הַהִלּוּלָא הַזֶּה זָכָה לַכֹּל, לִרְאוֹת אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא פָּנִים בְּפָנִים בַּיּוֹם הַזֶּה.

אַשְׁרֵי חֶלְקֵנוּ שֶׁזָּכִינוּ לַיּוֹם הַזֶּה, וְאַשְׁרֵי חֶלְקֵךְ עִמָּנוּ. וְהַבֵּן הַזֶּה שֶׁנּוֹלַד לְךָ, קָרָאנוּ עָלָיו (ישעיה מג) כֹּל הַנִּקְרָא בִּשְׁמִי וְגו', יְצַרְתִּיו אַף עֲשִׂיתִיו. וְכָתוּב (שם נד) וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי ה' וְגו'. לִוּוּ אֶת רַבִּי אַבָּא שְׁלֹשָׁה מִילִין.

אָמְרוּ לוֹ, בַּעַל הַהִלּוּלָא הַזֶּה הַמְאֹרֵחַ שֶׁלְּךָ זָכָה לְכָל זֶה מִשּׁוּם שֶׁקִּיֵּם אֶת קִיּוּם הַמִּצְוָה. אָמַר,

דְּבִיתָאי אִתַּת אָחִי חֲוָות, וּמִית בְּלָא בְנִין, וְנָסִיבְנָא לָהּ, וְדָא הוּא בְּרָא קַדְמָאָה דְּחֲוָה לִי מִנָּהּ וְקָרֵינָא לֵיהּ בִּשְׁמָא דְּאָחִי דְּאִתְפַּטַּר. אָמַר לֵיהּ מִכָּאן וּלְהָלְאָה קְרֵי לֵיהּ אִידִי, וְהַיְינוּ אִידִי בַּר יַעֲקֹב. בָּרִיךְ לוֹן רִבִּי אַבָּא וְאָזִיל לְאָרְחֵיהּ.

כַּד אָתָא סִדֵּר מִלִּין קַמֵּיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר, וְדָחִיל לְמֵימַר לְרַבִּי שִׁמְעוֹן. יוֹמָא חַד הָוָה קַמֵּיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. וְאָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן מָאי דִכְתִיב וַיִּפֹּל אַבְרָם עַל פָּנָיו וַיְדַבֵּר אִתּוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי אִתָּךְ. מַשְׁמַע דְּעַד דְּלָא אִתְגְּזַר הָוָה נָפִיל עַל אַנְפּוֹי וּמַלִּיל עִמֵּיהּ. בָּתַר דְּאִתְגְּזַר קָאִים בְּקִיּוּמֵיהּ וְלָא דָחִיל. אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי אִתָּךְ דְּאַשְׁכַּח גַּרְמֵיהּ גָּזִיר.

אָמַר לֵיהּ רִבִּי אַבָּא אִי נִיחָא קַמֵּיהּ דְּמַר דְּלֵימָא קַמֵּיהּ מֵאִנּוּן מִלֵּי מַעֲלַיְיתָא דְשִׁמַעְנָא בְּהַאי, אָמַר לֵיהּ אִימָא. אָמַר לֵיהּ דָּחִילְנָא דְּלָא יִתְעַנְּשוּ עַל יָדָאי. אָמַר לֵיהּ חַס וְשָׁלוֹם (תהלים קיב) מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נָכוֹן לִבּוֹ בָּטוּחַ בַּה'. סִפֵּר לוֹ מַעֲשֶׂה, וְסִדֵּר לְפָנָיו אֶת כָּל אוֹתָם הַדְּבָרִים.

אָמַר לוֹ, וְכִי כָּל הַדְּבָרִים הַמְּעֻלִּים הַלָּלוּ הָיוּ טְמוּנִים אֶצְלְךָ וְלֹא אֲמַרְתָּ אוֹתָם? גּוֹזַרְנִי עָלֶיךָ שֶׁכָּל שְׁלֹשִׁים הַיָּמִים הַלָּלוּ תִּלְמֹד וְתִשְׁכַּח, וְלֹא כָתוּב (משלי ג) אַל תִּמְנַע טוֹב מִבְּעָלָיו בִּהְיוֹת לְאֵל יָדְךָ לַעֲשׂוֹת? וְכָךְ הָיָה. אָמַר, גּוֹזַרְנִי שֶׁבַּתּוֹרָה הַזּוֹ יִגְלוּ לְבָבֶל (וּיגלוּ בבבל) בֵּין הַחֲבֵרִים.

חֲלַשׁ דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי אַבָּא, יוֹמָא חַד חָמָא לֵיהּ רִבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר לֵיהּ טוּפְסְרָא דְלִבָּךְ בְּאַנְפָּךְ שְׁכִיחַ. אָמַר לֵיהּ לָא עַל דִּידִי הוּא אֶלָּא עַל דִּידְהוּ. אָמַר לֵיהּ חַס וְשָׁלוֹם דְּאִתְעַנְּשוּ, אֶלָּא בְּגִין דְּמִלִּין מָה הִיא? אָמַר אוֹתוֹ הָאִישׁ, אִשְׁתִּי, אֵשֶׁת אָחִי הָיְתָה, וְהוּא מֵת בְּלִי בָנִים, וְנָשָׂאתִי אוֹתָהּ, וְזֶה הַבֵּן הָרִאשׁוֹן שֶׁהָיָה לִי מִמֶּנָּה, וְקָרָאתִי לוֹ בְּשֵׁם אָחִי שֶׁנִּפְטַר. אָמַר לוֹ, מִכָּאן וְהָלְאָה קְרָא לוֹ אִידִי, וְזֶה הוּא אִידִי בַּר יַעֲקֹב. בֵּרַךְ אוֹתָם רִבִּי אַבָּא וְהָלַךְ לְדַרְכּוֹ.

כַּאֲשֶׁר בָּא, סִדֵּר הַדְּבָרִים לִפְנֵי רִבִּי אֶלְעָזָר, וּפָחַד לוֹמַר לְרִבִּי שִׁמְעוֹן. יוֹם אֶחָד הָיָה לִפְנֵי רִבִּי שִׁמְעוֹן, וְאָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן, מַהוּ שֶׁכָּתוּב וַיִּפֹּל אַבְרָם עַל פָּנָיו וַיְדַבֵּר אִתּוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי אִתָּךְ? מַשְׁמָע שֶׁעַד שֶׁלֹּא נִמּוֹל, הָיָה נוֹפֵל עַל פָּנָיו וּמְדַבֵּר עִמּוֹ. אַחַר שֶׁנִּמּוֹל, עָמַד בְּקִיּוּמוֹ וְלֹא פָחַד. אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי אִתָּךְ, שֶׁמָּצָא אֶת עַצְמוֹ מָהוּל.

אָמַר לוֹ רִבִּי אַבָּא, אִם נוֹחַ לִפְנֵי מַר שֶׁאֹמַר לְפָנָיו מֵאוֹתָם הַדְּבָרִים הַמְּעֻלִּים שֶׁשָּׁמַעְתִּי בָּזֶה? אָמַר לוֹ, אֱמֹר. אָמַר לוֹ, אֲנִי פּוֹחֵד שֶׁלֹּא יַעֲנְשׁוּ עַל יָדִי. אָמַר לוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, (תהלים קיב) מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נָכוֹן לִבּוֹ בָּטוּחַ בַּה'. סִפֵּר לוֹ מַעֲשֶׂה, וְסִדֵּר לְפָנָיו אֶת כָּל אוֹתָם הַדְּבָרִים.

אָמַר לוֹ, וְכִי כָּל הַדְּבָרִים הַמְּעֻלִּים הַלָּלוּ הָיוּ טְמוּנִים אֶצְלְךָ וְלֹא אֲמַרְתָּ אוֹתָם? גּוֹזַרְנִי עָלֶיךָ שֶׁכָּל שְׁלֹשִׁים הַיָּמִים הַלָּלוּ תִּלְמֹד וְתִשְׁכַּח, וְלֹא כָתוּב (משלי ג) אַל תִּמְנַע טוֹב מִבְּעָלָיו בִּהְיוֹת לְאֵל יָדְךָ לַעֲשׂוֹת? וְכָךְ הָיָה. אָמַר, גּוֹזַרְנִי שֶׁבַּתּוֹרָה הַזּוֹ יִגְלוּ לְבָבֶל (וּיגלוּ בבבל) בֵּין הַחֲבֵרִים.

חֲלַשׁ דַּעְתּוֹ שֶׁל רִבִּי אַבָּא. יוֹם אֶחָד רָאָה אוֹתוֹ רִבִּי שִׁמְעוֹן, אָמַר לוֹ, דְּפוּס לִבְּךָ מָצוּי בְּפָנֶיךָ. אָמַר לוֹ, לֹא עַל שֶׁלִּי הוּא, אֶלָּא עַל שֶׁלָּהֶם! אָמַר לוֹ, חַס וְשָׁלוֹם

אינו חייב. אמר רבי אבא בר כהנא אמר רבי יוחנן: אין אדם מוציא את חברו מן הדין אלא בשלשה דברים, בגזל, בנגיעה, ובמלוה. גזל, דכתיב (דברים כב ג) ״לא תוכל להתעלם״. נגיעה, דכתיב (שמות כא יט) ״רק שבתו יתן״. מלוה, דכתיב (שם שם) ״אם כסף תלוה״.

אמר רבי אבא בר כהנא אמר רבי יוחנן: אין אדם מוציא את חברו מן הדין אלא בשלשה דברים, בגזל, בנגיעה, ובמלוה. גזל, דכתיב (דברים כב ג) ״לא תוכל להתעלם״. נגיעה, דכתיב (שמות כא יט) ״רק שבתו יתן״. מלוה, דכתיב (שם שם) ״אם כסף תלוה״.

אמר רבי אבא בר כהנא אמר רבי יוחנן: אין אדם מוציא את חברו מן הדין אלא בשלשה דברים, בגזל, בנגיעה, ובמלוה. גזל, דכתיב (דברים כב ג) ״לא תוכל להתעלם״. נגיעה, דכתיב (שמות כא יט) ״רק שבתו יתן״. מלוה, דכתיב (שם שם) ״אם כסף תלוה״.

אמר רבי אבא בר כהנא אמר רבי יוחנן: אין אדם מוציא את חברו מן הדין אלא בשלשה דברים, בגזל, בנגיעה, ובמלוה. גזל, דכתיב (דברים כב ג) ״לא תוכל להתעלם״. נגיעה, דכתיב (שמות כא יט) ״רק שבתו יתן״. מלוה, דכתיב (שם שם) ״אם כסף תלוה״.

אמר רבי אבא בר כהנא אמר רבי יוחנן: אין אדם מוציא את חברו מן הדין אלא בשלשה דברים, בגזל, בנגיעה, ובמלוה. גזל, דכתיב (דברים כב ג) ״לא תוכל להתעלם״. נגיעה, דכתיב (שמות כא יט) ״רק שבתו יתן״. מלוה, דכתיב (שם שם) ״אם כסף תלוה״.

אמר רבי אבא בר כהנא אמר רבי יוחנן: אין אדם מוציא את חברו מן הדין אלא בשלשה דברים, בגזל, בנגיעה, ובמלוה. גזל, דכתיב (דברים כב ג) ״לא תוכל להתעלם״. נגיעה, דכתיב (שמות כא יט) ״רק שבתו יתן״. מלוה, דכתיב (שם שם) ״אם כסף תלוה״.

אמר רבי אבא בר כהנא אמר רבי יוחנן: אין אדם מוציא את חברו מן הדין אלא בשלשה דברים, בגזל, בנגיעה, ובמלוה. גזל, דכתיב (דברים כב ג) ״לא תוכל להתעלם״. נגיעה, דכתיב (שמות כא יט) ״רק שבתו יתן״. מלוה, דכתיב (שם שם) ״אם כסף תלוה״.